

ODRŽIVI RAZVOJ ZDRAVSTVENOG TURIZMA NA PODRUČJU OPĆINE TOPUSKO

Bijelić, Irena

Undergraduate thesis / Završni rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Karlovac
University of Applied Sciences / Veleučilište u Karlovcu**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:128:252116>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-22**

VELEUČILIŠTE U KARLOVCU
Karlovac University of Applied Sciences

Repository / Repozitorij:

[Repository of Karlovac University of Applied
Sciences - Institutional Repository](#)

zir.nsk.hr

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJ

VELEUČILIŠTE U KARLOVCU
POSLOVNI ODJEL
STRUČNI STUDIJ UGOSTITELJSTVA

Irena Bijelić

**ODRŽIVI RAZVOJ ZDRAVSTVENOG TURIZMA NA
PODRUČJU OPĆINE TOPUSKO**

ZAVRŠNI RAD

Karlovac, 2019.

Irena Bijelić

**ODRŽIVI RAZVOJ ZDRAVSTVENOG TURIZMA NA PODRUČJU
OPĆINE TOPUSKO**

ZAVRŠNI RAD

Veleučilište u Karlovcu
Poslovni odjel
Stručni studij Ugostiteljstva

Kolegij: Turizam i okoliš

Mentor: dr.sc. Draženka Birkić, prof.v.š.

Matični broj studenta: 0618614122

Karlovac, svibanj 2019.

ZAHVALA

Ovim putem se zahvaljujem svojoj profesorici mentorici dr. sc. Draženki Birkić na velikoj pomoći, izdvojenom vremenu te korisnim savjetima koji su doprinijeli pri izradi ovog završnog rada.

Zahvalila bih se i svim profesorima Veleučilišta u Karlovcu na strpljenju i prenesenom znanju. Također se zahvaljujem kolegama i kolegicama koji su bili uz mene i bez kojih studiranje ne bi bilo tako lako i zabavno.

Posebno bih se zahvalila svojoj obitelji na podršci tijekom cijelog studiranja.

SAŽETAK

Zdravstveni turizam predstavlja složeni turistički proizvod koji bilježi godišnji rast od 15 do 20% na svjetskoj razini, a očekuje se da će do 2030. godine postati najveći pokretač turističkih putovanja. Zdravstveni turizam koristi prirodne ljekovite činitelje i postupke fizikalne i medicinske rehabilitacije radi očuvanja i poboljšanja zdravlja i kvalitete života. Hrvatska ima bogatu tradiciju zdravstvenog turizma zbog mnogobrojnih prirodnih ljekovitih činitelja koji predstavljaju veliki kapital i potencijal za daljnji razvoj zdravstvenog turizma i njegovih oblika medicinski, lječilišni i wellness turizam. Zdravstveni turizam u Hrvatskoj ostvaruje oko 300 000 000 € prihoda na godišnjoj razini i zapošljava oko 10 000 osoba. S navedenim prihodom Hrvatska nije ni među prvih deset europskih destinacija. Poticaj za bavljenje zdravstvenim turizmom svakako jeste iskorjenjivanje siromaštva i podizanje razine kvalitete življenja lokalnog stanovništva. Kada je riječ o gospodarskim interesima lokalne zajednice, tada se ponajprije misli na zapošljavanje lokalnog stanovništva, odnosno stjecanje dohotka u okviru niza djelatnosti (privatnog i javnog) koje čine sustav zdravstvenog turizma, a koje su izvor materijalne osnove za život na tom prostoru. Jedno od glavnih izazova turizma u 21. stoljeću jeste pitanje održivosti radnih mjesta u turizmu i industriji putovanja. Turistička industrija stvara više sezonsku nego stalnu zaposlenost. No međutim kada je u pitanju zdravstveni turizam tomu nije tako, jer zdravstveni turizam funkcionira 365 dana u godini i nije sezonskog karaktera. Ovaj oblik zaposlenosti ima dalekosežne posljedice za lokalnu, regionalnu i nacionalnu strukturu zaposlenosti. S obzirom da je jedan od ciljeva održivog turističkog razvoja i osigurati punu zaposlenost, smanjiti utjecaj sezonalnosti produljenjem turističke sezone razvoj i unapređenje zdravstvenog turizam na načelima održivosti je i te kako poželjan. U ovom radu promatrat će se održivi razvoj zdravstvenog turizma na području Općine Topusko imajući na umu Akcijski plan razvoja zdravstvenog turizma, Strategiju razvoja turizma Sisačko-moslavačke županije za razdoblje od 2014.g. do 2020.g. te Strategiju razvoja turizma Općine Topusko.

Ključne riječi: održivi turistički razvoj, zdravstveni turizam, Općina Topusko

SUMMARY

Health tourism is a complex tourism product with an annual growth of 15 to 20% worldwide, and it is expected that by 2030, it will become the largest tourist travel agent. Health tourism uses natural healing factors and physical and medical rehabilitation procedures to preserve and improve health and quality of life. Croatia has a rich tradition of health tourism due to the many natural healing factors that represent great capital and potential for further development of health tourism and its forms medical, health and wellness tourism. Health tourism in Croatia generates around 300,000,000 € annual income and employs about 10,000 people. With this revenue, Croatia is not among the top ten European destinations. The incentive for health tourism is certainly eradicating poverty and raising the quality of life of the local population. When it comes to the economic interests of the local community, then it is primarily about recruiting local people, ie gaining income within a range of activities (private and public) that make up the health tourism system, which are the source of the material basis for living in this area. One of the main challenges of tourism in the 21st century is the question of the sustainability of jobs in tourism and the travel industry. The tourism industry creates more seasonal than permanent employment. However, when it comes to health tourism, this is not so, because health tourism operates 365 days a year and is not seasonal. This form of employment has far-reaching consequences for the local, regional and national employment structure. Given that it is one of the goals of sustainable tourism development and ensuring full employment, reducing the impact of seasonality by prolonging the tourist season, the development and promotion of health tourism on the principles of sustainability is both desirable. This paper will look at sustainable development of health tourism in the area of Topusko Municipality, bearing in mind the Action Plan for Health Tourism Development, Tourism Development Strategy of Sisak Moslavina County for the period of 2014. up to 2020. and Tourism Development Strategy of Topusko Municipality.

Key words: Sustainable Tourism Development, Health Tourism, Municipality of Topusko

SADRŽAJ

1. UVOD	1
1.1. Predmet i cilj rada.....	1
1.2. Izvori podataka i metode prikupljanja.....	1
1.3. Struktura rada.....	1
2. ODRŽIVI RAZVOJ TURIZMA	2
2.1. Pojam i značaj održivog razvoj.....	2
2.2. Održivi razvoj turizma.....	3
2.3. Načela održivog razvoja.....	6
2.3.1. Načelo ekološke održivosti.....	7
2.3.2. Načelo ekonomske održivosti.....	8
2.3.3. Načelo socijalne i kulturne održivosti.....	8
3. OSNOVE ZDRAVSTVENOG TURIZMA, POVIJESNI PREGLED I AKTUALNO STANJE RAZVOJA ZDRAVSTVENOG TURIZMA U REPUBLICI HRVATSKOJ	9
3.1. Razvoj zdravstvenog turizma kroz povijest u Republici Hrvatskoj.....	9
3.2. Oblici zdravstvenog turizma.....	10
3.2.1. Zdravstveni turizam i prirodni ljekoviti činitelji.....	13
3.2.2. Suvremeni trendovi u zdravstvenom turizmu.....	15
3.3. Oblici zdravstvenog turizma kroz povijest u Republici Hrvatskoj.....	18
3.3.1. Medicinski turizam u Hrvatskoj.....	18
3.3.2. Lječilišni turizam u Hrvatskoj.....	19
3.3.3. Wellness turizam u Hrvatskoj	21
3.4. SWOT analiza zdravstvenog turizam u Republici Hrvatskoj.....	22

4. ZAKONODAVNI OKVIR RAZVOJA ZDRAVSTVENOG TURIZMA- STRATEŠKI DOKUMENTI I PROPISI	24
4.1. Zakonodavni okvir u nadležnosti Ministarstva zdravlja.....	24
4.2. Nacionalne strategije razvoja zdravstvenog turizma.....	26
4.2.1. Nacionalna strategija razvoja zdravstva Hrvatske od 2012. do 2020. godine.....	26
4.2.2. Strategije razvoja turizma Republike Hrvatske do 2020. godine.....	27
4.2.3. Nacionalni program-Akcijski plan razvoja zdravstvenoga turizma.....	27
4.2.4. Strategija razvoja turizma Sisačko - moslavačke županije.....	28
4.2.5. Strategija razvoja turizma Općine Topusko.....	29
5. OPĆA OBILJEŽJA OPĆINE TOPUSKO.....	33
5.1. Geografski položaj i prometna povezanost Općine Topusko.....	33
5.2. Stanovništvo u Općini Topusko.....	34
5.3. Prirodni resursi.....	35
5.4. Kulturno-povijesna baština u Općini Topusko.....	36
6. ZDRAVSTVENI TURIZAM OPĆINE TOPUSKO.....	40
6.1. Zdravstveni turizam i turistička kretanja u Općini Topusko.....	40
6.1.1. Zdravstvena ustanova-Lječilište Topusko.....	41
6.1.2. Trgovačko društvo Top-Terme d.o.o.....	43
6.1.3. Turistička zajednica Općine Topusko.....	44
6.2. Turistička kretanja u Općini Topusko.....	46
7. ZAKLJUČAK.....	52
POPIS LITERATURE.....	53
POPIS ILUSTRACIJA.....	56

1. UVOD

1.1. Predmet i cilj rada

Predmet rada je istražiti ulogu i značaj zdravstvenog turizma Općine Topusko s aspekta održivog razvoja. U svrhu izrade ovog zadatka dat je pregled razvoja zdravstvenog turizma kroz povijest, opisani su oblici zdravstvenog turizma, dat je pregled zakonodavnog okvira za razvoj zdravstvenog turizma. Isto tako dan je pregled razvoja zdravstvenog turizma na području Općine Topusko, njegovu ulogu i značaj za cjelokupni razvoj kako Općine Topusko tako i Sisačko-moslavačke županije. Cilj rada je istražiti stanje, ulogu i značaj zdravstvenog turizma na području Republike Hrvatske, Sisačko-moslavačke županije odnosno Općine Topusko.

1.2. Izvori podataka i metode prikupljanja

Prilikom pisanja završnog rada korištena je stručna i znanstvena literatura, Akcijski plan razvoja zdravstvenog turizma i Strategija razvoja turizma Sisačko-moslavačke županije za razdoblje od 2014.g. do 2020.g., te internetske stranice. Podaci su prikupljeni metodom istraživanja za stolom te metodom terenskog istraživanja, a obrađeni su metodom analize, metodom deskripcije i metodom kompilacije.

1.3. Struktura rada

Rad se sastoji od 7 poglavlja. U prvom, uvodnom poglavlju definiraju se predmet i cilj rada, zatim izvori podataka i metode prikupljanja te struktura rada. U drugom poglavlju definira se održivi razvoj koji se sastoji od ekološkog, ekonomskog i sociokulturnog načela. Treće poglavlje definira zdravstveni turizam, njegova obilježja i oblike te daje kratki uvid u stanje zdravstvenog turizma kako u Hrvatskoj tako i u Sisačko-moslavačkoj županiji to jest u Općini Topusko. Četvrti dio nam govori o strateškim dokumentima i propisima zdravstvenog turizma u Republici Hrvatskoj. Peto poglavlje predstavlja opća obilježja Općine Topusko kao što su geografski položaj i prometna povezanost, stanovništvo zatim prirodne i kulturne resurse. Šesto poglavlje stavlja naglasak na zdravstveni turizam i turistička kretanja u Općini Topusko. Sedmo poglavlje donosi zaključak ovog završnog rada.

2. ODRŽIVI RAZVOJ TURIZMA

Održivi razvoj turizma, prihvaćen je u UN-u, EU-u i u mnogim nacionalnim, regionalnim i lokalnim vladama i upravama. Važno je napomenuti da se s turističkim resursima upravlja na način da se osigura održavanje biološkog sustava i kulturnog integriteta, a istodobno zadovoljava estetske, socijalne i ekonomske potrebe. Takav turizam naziva se *održivi turizam*.¹

2.1. Pojam i značaj održivog razvoja

Pojam održivog razvoja obuhvaća ekonomsku uspješnost i društvenu odgovornost, uz istovremenu zaštitu prirodnih i ljudskih resursa. Postoji više definicija održivog razvoja, a najpoznatija i najčešće upotrebljavana je ona koja je objavljena u izvješću „*Naša zajednička budućnost*“ (*Our common future*) UN-ove Komisije za okoliš i razvoj iz 1987. godine. „*Održiv razvoj kojim se zadovoljavaju potrebe današnjih naraštaja, a da se pritom ne ugrožava mogućnost budućih naraštaja u zadovoljavanju njihovih potrebe.*“² Održivi razvoj je okvir za oblikovanje politika i strategija kontinuiranog gospodarskog i socijalnog napretka, bez štete za okoliš i prirodne izvore bitne za ljudske djelatnosti u budućnosti. On se oslanja na ambicioznu ideju prema kojoj razvoj ne smije ugrožavati budućnost dolazećih naraštaja trošenjem neobnovljivih izvora i dugoročnim devastiranjem i zagađivanjem okoliša. Osnovni je cilj osigurati održivo korištenje prirodnih izvora na nacionalnoj i međunarodnoj razini.³

Nagli i nekontrolirani rast stanovništva u posljednjih stotinu godina, jačanje gospodarske aktivnosti, razvoj međunarodne trgovine, i sve veće potrebe za energijom i materijalnim dobrima, imaju štetne ekološko-gospodarske posljedice za okoliš, koje se očituje ne samo u području onečišćenja i iscrpljivanja prirodnih resursa nužnih za život, već i u području potpunog smanjivanja kvalitete okoliša pojedinih prostora u kojima se ni ekološki ni ekonomski ne može nastaviti život i gospodarska aktivnost. Rast broja stanovnika ugrozio je izvore, bilo da je riječ o pitkoj vodi, obradivom tlu, moru ili šumi. Koliko je situacija ozbiljna najbolje govori podatak koji je objavila ekološka mreža Global Footprint Network (GFN) prema kojem bi, ukoliko se nastavi rast ovakvim tempom do 2030. godine, trebalo osigurati drugi planet koji bi zadovoljio ljudske potrebe za hranom, vodom, energijom i skladištenjem otpada i dr.⁴

¹ Održivi razvoj, preuzeto sa http://www.odraz.hr/media/21831/odrzivi_razvoj (27.11.2018.)

² Društveno odgovorno poslovanje u Hrvatskoj, preuzeto sa <http://www.dop.hr> (27.11.2018.)

³ Održivi razvoj, preuzeto sa http://www.odraz.hr/media/21831/odrzivi_razvoj (27.11.2018.)

⁴ Herceg, N.: Okoliš i održivi razvoj, Synopsis d.o.o., Zagreb, 2013., str. 254.

2.2. Održivi razvoj turizma

Koncepcija održivog razvoja turizma razvijena je iz teorije održivog razvoja, koja je nastala kao reakcija na sve izraženije ekološke i sociokulturne probleme s kojima je suočeno čovječanstvo, posebno urbana područja. Primjena koncepcije održivog razvoja u turizmu treba omogućiti da nekontrolirani razvoj ne uništi resurse na temelju kojih se turizam i počeo razvijati na određenom području. Takva razvojna koncepcija podrazumijeva da se potrebe za resursima sadašnjih naraštaja trebaju zadovoljiti tako da se time ne ugrozi mogućnost budućih generacija da zadovolje svoje potrebe.⁵ Turizam i održivi razvoj međusobno su povezani i zavisni, jer za turizam održivost resursa predstavlja temelj razvoja.

Prema Svjetskoj turističkoj organizaciji (UNWTO-u), *održivi turistički razvoj zadovoljava potrebe turista i njihovih domaćina štiteći i unaprjeđujući razvojne mogućnosti. Želi ostvariti upravljanje resursima na način da ekonomske, socijalne i estetske potrebe budu ostvarene tako da se održi kulturološki integritet, osnovni ekološki procesi, biološka raznolikost te sustavi na kojima počiva život.*⁶ Održivi turizam odražava integritet turističke destinacije, donosi korist lokalnom stanovništvu, čuva prirodne resurse, poštuje tradiciju, orijentira se na kakvoću same destinacije. Turizam je velikim dijelom zaslužan za spoznaju o potrebi održivog razvoja jer je najviše zainteresiran za održivost svih resursa koji su temelj njegova razvoja i održivosti.⁷

Održivi razvoj turizma sastoji se od sljedećih ciljeva:⁸

- zadovoljiti potrebe i unaprijediti kvalitetu života lokalnog stanovništva,
- očuvati sociokulturni identitet lokalnih zajednica,
- razviti visoko kvalitetan turističkih proizvod,
- sačuvati resurse kako bi ih i budući naraštaji koristiti, te pridonijeti blagostanju čovječanstva u cjelini

Očigledno je da između turizma i okoliša postoji velika međuzavisnost. Budući razvoj turizma bitno ovisi od kvalitete okoliša kao svog najznačajnijeg resursa, međutim svjedoci smo da je masovni turizam svojim djelovanjem znatno narušio okoliš. To je uzrokovalo i očigledan pad

⁵ Ibidem

⁶ Ibidem

⁷ Bartoluci, M.: Upravljanjem razvojem turizma i poduzetništva, Školska knjiga, 2013., str. 131

⁸ Herceg, N.: op.cit., str. 254.

kvalitete i atraktivnosti pojedinih turističkih destinacija. Stoga se koncepcija održivog razvoja turizma nametnula kao nužnost.

Održivi turizma je turizam koji poštuje okoliš i koji poduzima aktivnosti koje neće imati za posljedicu njegov nestanak zbog narušenog okoliša. To je posebno važno u saturiranim turističkim područjima.⁹ Održivi razvoj turizma može se primijeniti na sve oblike turizma. Održivost turizma odnosi se na ekološke, ekonomske (gospodarske) te sociokulturne (društveno-kulturne) aspekte turizma. Cilj održivog turizma podrazumijeva postizanje dugotrajne održivosti i naravno mora postojati ravnoteža između ta tri aspekta.

Održivi turizam bi trebao:¹⁰

- Optimalno iskoristiti okolišne resurse koji su ključni element turističkog razvoja, zadržavajući bitne ekološke procese i pomažući u zaštiti prirodne baštine i bioraznolikosti.
- Poštivati društveno-kulturnu autentičnost destinacije, očuvati njihovo izgrađeno kulturno nasljeđe i tradicijske vrijednosti, te doprinijeti međukulturnom razumijevanju.
- Osigurati da su gospodarske aktivnosti održive i dugoročne, te da donose društvenu i gospodarsku korist svim dionicama uz pravičnu raspodjelu, između ostalog stabilnosti zaposlenja, mogućnost zarade društvenih usluga, pomažući uklanjanju siromaštva.

Poseban naglasak održivog turizma je na očuvanje okoliša. Održivi turizam podrazumijeva kretanje turista koji upravo dolaze kako bi doživjeli i osjetili nešto novo i drugačije van njihovih svakodnevnica, ali naravno uključuje i lokalno stanovništvo koje živi u tom području. Bitno je također i probuditi svijest lokalnog stanovništva i lokalne zajednice, ponuđača proizvoda i usluga, turista i ostalih djelatnosti vezanih uz turizam o važnosti održivosti destinacije u turizmu. U budućnosti će opstati samo one turističke destinacije i atrakcije koji će znati gospodariti svojim turističkim prostorom i koji će znati zaštititi svoj prostor od masovnog turizma. Najveći pritisci turizma na okoliš uglavnom posljedice su turističke djelatnosti u

⁹ Klarić, Z.: Određivanje prihvatnog potencijala u Sredozemlju i njegov utjecaj na poimanje održivog razvitka turizma, Zbornik radova međunarodnog znanstvenog skupa „Prema održivom razvitku turizma u Hrvatskoj“, Institut za turizam, Zagreb, 1994.

¹⁰ Herceg, N.: op.cit., str. 254.

relativno ograničenom vremenu i prostoru. Poseban problem u turizmu je povećanje gustoće stanovništva.

Turizam kao ni jedna druga djelatnost, koristi prostor i to ne bilo kakav nego *kvalitetan prostor*, i to u različite svrhe:¹¹

- Prostor koji svojim kvalitetama privlači turiste
- Prostor koji služi za izgradnju prometnica i prometnog sustava kako bi se povezala tržišta i turističke ponude i potražnje
- Prostor koji je pogodan za izgradnju receptivnih kapaciteta

U novom dokumentu Svjetske turističke organizacije (2015.g.) doneseno je 17 ciljeva održivog turizma. U okviru 17 novih ciljeva održivog razvoja i 169 podciljeva uravnotežene su tri dimenzije održivog razvoja (okolišna, društvena i gospodarska dimenzija).

Globalni ciljevi održivog razvoja (UN, 2015):

1. Iskorijeniti siromaštvo svuda i u svim oblicima
2. Iskorijeniti glad, postići sigurnost hrane i poboljšanu ishranu te promovirati održivu poljoprivredu
3. Zdravlje – osigurati zdrav život i promovirati blagostanje za ljude svih generacija
4. Osigurati uključivo i kvalitetno obrazovanje te promovirati mogućnosti cijelo životnog učenja
5. Postići rodnu ravnopravnost i osnažiti sve žene i djevojke
6. Osigurati pristup pitkoj vodi za sve, održivo upravljati vodama te osigurati higijenske uvjete za sve
7. Osigurati pristup pouzdanoj, održivoj i modernoj energiji po pristupačnim cijenama
8. Promovirati uključiv i održiv ekonomski rast, punu zaposlenost i dostojanstven rad
9. Izgraditi prilagodljivu infrastrukturu, promovirati uključivu i održivu industrijalizaciju i poticati inovativnost

¹¹ Herceg, N.: op.cit., str. 254.

10. Smanjiti nejednakost unutar i između država
11. Učiniti gradove i naselja uključivim, sigurnim, prilagodljivim i održivim
12. Osigurati održive oblike potrošnje i proizvodnje
13. Poduzeti hitne akcije u borbi protiv klimatskih promjena i njenih posljedica
14. Očuvati i održivo koristiti oceane, mora i morske resurse za održiv razvoj
15. Zaštititi, uspostaviti i promovirati održivo korištenje kopnenih ekosustava, održivo upravljati šumama, suzbiti dezertifikaciju, zaustaviti degradaciju tla te spriječiti uništavanje biološke raznolikost
16. Promovirati miroljubiva i uključiva društva za održivi razvoj, osigurati pristup pravdi za sve i izgraditi učinkovite, odgovorne i uključive institucije na svim razinama
17. Ojačati načine provedbe te učvrstiti globalno partnerstvo za održivi razvoj¹²

2.3. Načela održivog razvoja

Načela koja je utvrdila Svjetska komisija za okoliš i razvoj (Brundtland komisija) 1987. godine s ciljem održivog razvoja turizma u sadašnjosti i budućnosti, potrebno je osigurati kvalitetnu razvojnu strategiju. Pritom bi trebalo primjenjivati tri najvažnija načela održivog razvoja: ekološku, ekonomsku i sociokulturnu održivost.¹³

Glavnu ulogu najviše imaju ljudi koji se u turizmu bave različitim aktivnostima, a to su:

- Turisti – oni su glavni korisnici (kupci) proizvoda i usluga koje, u marketinškom smislu, možemo promatrati kao turistički proizvod. Turisti nisu samo kupci nego i aktivni sudionici svih zbivanja u određenoj turističkoj destinaciji te svojim ponašanjem izravno utječu na održivost.
- Zaposlenici – oni su brojni djelatnici u različitim turističkim djelatnostima: u hotelima, restoranima, agencijama i drugim aktivnostima.
- Lokalno stanovništvo – ima važnu ulogu u održivosti turističkog mjesta bez obzira bavi li se poslovnim aktivnostima u turizmu. Interes im je poseban jer se održivost destinacije izravno odražava na kvalitetu života u određenom mjestu.

¹² Birkić, D.: Održivi turistički razvoj priobalne destinacije, doktorski rad, Fakultet za menadžment i ugostiteljstvo, Opatija, 2016., pdf., str.114., preuzeto sa <http://www.bib.irb.hr> (01.02.2019.)

¹³ Bartoluci, M.: op.cit., str.131.

Slika 1. Sastavnice održivog razvoja

Izvor: Sastavnice održivog razvoja, preuzeto sa <http://www.odraz.hr> (20.12.2018.)

2.3.1. Načelo ekološke održivosti

Ekološka održivost podrazumijeva razvoj koji je usklađen s održavanjem ekoloških procesa, biološkim različitostima i resursima. Načelo ekološke održivosti predstavlja tri glavna cilja, a to su: stabilni gospodarski razvitak, pravedna raspodjela socijalnih mogućnosti i zaštiti okoliša. Turizam je jedan od vodećih i rastućih sektora u globalnoj i hrvatskoj ekonomiji. Međutim, zbog njegove izrazite povezanosti sa okolišem i klimom, smatra se da je izrazito osjetljiv na bilo kakve promjene koje utječu na ta dva čimbenika. Tako da možemo reći da promjene klime će biti izuzetno važne za turističke destinacije i turiste. Kroz daljnja istraživanja došlo se do rezultata da sektor turizma proizvodi 5% od ukupne svjetske emisije stakleničkih plinova.¹⁴ Turizam je naviše zainteresiran za dugoročnu ekološku održivost jer su okoliš i prirodni resursi temeljni uvjeti njegova razvoja. Međutim, on je samo jedan od korisnika prirodnih resursa uz brojne druge korisnike istog prostora iz gospodarskih, javnih i drugih djelatnosti. Stoga brigu o zaštiti prirodnih resursa i troškove održivosti trebaju preuzeti svi korisnici okoliša, a ne samo turističke djelatnosti.¹⁵

¹⁴ Bartoluci, M.: op.cit., str.134.

¹⁵ Ibidem

2.3.2. Načelo ekonomske održivosti

Ekonomska održivost zasniva se na zdravom i ekonomski učinkovitom razvoju koji razumijeva optimalno upravljanje resursima tako da se njima mogu koristiti i budući naraštaji.¹⁶ Ekonomski aspekt održivog turizma podrazumijeva ulaganje u području u kojem se nalazi smještajni objekt, odnosno vraćanja djela profita zajednici u svrhe zaštite kulturnih i prirodnih dobara, zapošljavanje lokalnog stanovništva, kupovanje od lokalnih proizvođača. Ekonomska održivost treba omogućiti ekonomski uspješan razvoj, a korištenje i upravljanje resursima mora osigurati njihovu očuvanost i za buduće naraštaje.

Načela ekonomske održivosti turizma nisu inkompatibilna s ostalim načelima iako u praksi mogu postati. Poduzetnicima je najvažnija funkcija maksimizacije dobiti koju su često spremni ostvariti na račun ekoloških, sociokulturnih načela održivosti.

2.3.3. Načelo socijalne i kulturne održivosti

Bitan element u sagledavanju sociokulturne održivosti jest odnos između turista i lokalnog stanovništva. Pozitivni društveni učinci turizma ogledaju se u tome što turizam povezuje ljude te tako utječe na smanjenje socijalnih razlika između pojedinih ljudskih skupina, klasa, naroda i rasa postizanjem tolerancije i razumijevanja.¹⁷ Društveni aspekt održivog turizma podrazumijeva preporuke gostima gdje da kupuju lokalne proizvode, podržavanje rada lokalnih udruženja koje doprinose zaštiti prirodne i kulturne baštine i socijalnoj osviještenosti.

Sociokulturna održivost proizlazi iz društvenih funkcija turizma. Turizam je započeo svoj razvoj upravo na temelju društvenih vrijednosti koje se suvremenom turizmu klasificiraju kao društvene ili neekonomske funkcije turizma.¹⁸

Sociokulturna načela održivosti i njihova zaštita unutar turističke destinacije zadaća je cijelog društva, međutim tu najviše doprinosa može dati lokalna samouprava koja će svojim instrumentima upravljanja izravno poticati očuvanje kulturnog nasljeđa te na taj način štititi identitet lokalne zajednice koji ujedno predstavlja i turistički proizvod destinacije.

¹⁶ Ibidem

¹⁷ Bartoluci, M.: op.cit., str.134.

¹⁸ Bartoluci, M.: op.cit., str.135.

3. OSNOVE ZDRAVSTVENOG TURIZMA, POVIJESNI PREGLED I AKTUALNO STANJE RAZVOJA ZDRAVSTVENOG TURIZMA U REPUBLICI HRVATSKOJ

Zdravlje je jedan od najstarijih, trajnih i najjačih motiva turističkog putovanja i turizam uvijek i u svim svojim oblicima ispunjava zdravstvenu funkciju. U prošlosti se zdravlje u turizmu doživljavalo kao motivacijski čimbenik za dolazak turista u neko područje ili mjesto, a danas ono dobiva drukčije značenje i sadržaj, te se pretvara u brigu i unapređenje te zaštitu zdravlja turista. S obzirom na konstantno padajuću kvalitetu suvremenog života uzrokovanu stresom i zagađenjem, zdravstveni turizam poprima sve značajniju ulogu u revitalizaciji psiho-fizičkih sposobnosti čovjeka.

3.1. Razvoj zdravstvenog turizma kroz povijest u Republici Hrvatskoj

Hrvatska je zemlja bogata prirodnim ljekovitim činiteljima, prirodnim bogatstvima i ekološkim mogućnostima, kako u kontinentalnom dijelu tako i na priobalju te na taj način direktno pogoduje razvoju zdravstvenog turizma i svih njegovih grana, ali se u cjelokupnoj ponudi još uvijek ne vide željeni rezultati i uz sve te prednosti još uvijek zaostaje za susjednim zemljama.

Ponuda zdravstvenog turizma u Hrvatskoj danas obuhvaća skup pružatelja usluga wellnessa, lječilišnog i medicinskog turizma u sferi privatnog i javnog sektora. Gotovo cjelokupna ponuda wellnessa, manji broj toplica i značajan dio ponude medicinskog turizma pretežito je u privatnome vlasništvu, predstavljajući tržišno orijentirano malo i srednje poduzetništvo. Specijalne bolnice, lječilišta i veliki bolnički sustavi koji su svojom veličinom i koncentracijom stručnog znanja ključni činitelji vjerodostojnosti i prepoznatljivosti zdravstveno turističke ponude Hrvatske, dio su sustava javnoga zdravstva te su maksimalno usmjereni na korisnike državnog zavoda za zdravstveno osiguranje (HZZO). Postojeća zdravstveno turistička ponuda disperzirana je diljem zemlje, iako je nešto više koncentrirana u primorskoj (Kvarner, Istra) i sjeverozapadnoj Hrvatskoj (županije sjeverne Hrvatske i područje Zagreba).¹⁹

Turizam u Hrvatskoj jedna je od glavnih okosnica gospodarstva, dok je sam zdravstveni turizam jedan od najstarijih oblika specifičnog turizma ikad razvijenog i seže daleko u povijest, preko 2000 godina.

¹⁹ Akcijski plan razvoja zdravstvenog turizma, Ministarstvo turizma RH, Zagreb, 2014., preuzeto sa <http://www.mint.hr> (11.01.2019.)

Neke od hrvatskih termalnih vrela opisao je i B. Hacquet (1784. godine). Istaknuo je da se topli izvori koriste već desetljećima te da je njihova ljekovitost odavno poznata hrvatskom puku. Krajem 18. stoljeća, nakon Napoleonova osvajanja Venecije, Mirom u Campoformiju, 1797. godine, Austrija dobiva Istru i Kvarnerske otoke, čime počinje razvoj brodogradnje na Lošinju, što je stvorilo uvjete da se jedrilicama i brodovima populariziraju dolasci posjetitelja na odmor na Lošinju. No, isto tako, time počinje razdoblje dugog i snažnog austrijskog utjecaja na razvoj kontinentalnog područja i sjevernog dijela hrvatskog Jadrana te dolazi do razvoja turizma i u tim dijelovima zemlje.²⁰

Zanimljivo je da ti počeci turizma u Hrvatskoj nisu obilježeni kupanjem u moru već boravkom u lječilištu. No ipak, prva faza istinskog razvoja turizma javlja se polovicom 19. stoljeća gdje se počinju razvijati lječilišta, osobito ona na izvorima toplih mineralnih voda. Daruvar je predvodio listu hrvatskih termalnih kupališta koja se pretvaraju u organizirana termalna vrela i lječilišna središta europskoga ugleda. Antunova kupka (sagrađena u Daruvaru 1772. godine) i Ivanova kupka (iz 1810. godine) predstavljaju preteče u povijesti zdravstvenog turizma u Hrvatskoj. Inozemni posjetitelji više nisu predstavljali ništa neobično za pojedina Hrvatska naselja pa se polovicom 19. stoljeća uvodi evidencija dolazaka posjetitelja, a negdje se već spominje i riječ turist.²¹

3.2. Oblici zdravstvenog turizma

Zdravstveni turizam je jedan od najjačih trendova turističkih putovanja posljednjeg desetljeća.²² Tome je pridonijela svijest ljudi o brizi za vlastito zdravlje, ali i promjene u načinu rada i života suvremenog čovjeka, povećanje slobodnog vremena i dohotka stanovništva.²³ Zdravstveni turizam jedan je od najstarijih specifičnih oblika turizma u okviru kojeg se stručno i kontrolirano koriste prirodni ljekoviti činitelji i postupci fizikalne terapije u cilju očuvanja i unapređenja zdravlja, te poboljšanja vrsnoće života. Jedan od načina detaljnog razjašnjenja pojma zdravstvenog turizma, čija definicija objedinjuje vrlo složen sustav, jest pregledno pozicioniranje zdravstvenog turizma među srodne i slične aktivnosti.²⁴ Kako je to prikazano i u sljedećoj ilustraciji.

²⁰ Vukonić, B., Povijest hrvatskog turizma, PROMETEJ, Zagreb, 2005., str. 25-29

²¹ Ibidem

²² Hrvatski turizam, Institut za Turizam, 2006., Zagreb

²³ Bartoluci M., Birkić D.: Upravljanje kvalitetom ljudskih resursa u zdravstvenom turizmu, Acta Turistica Nova, 2011., str.55

²⁴ Hrvatski turizam, Institut za Turizam, 2006., Zagreb, op.cit. str. 227.

Slika 2. Sustav zdravstvenog turizma u RH

Izvor: Kušen, E.: Wellness i zdravstveni turizam na primjeru Varaždinskih toplica; Zdravstveni i lječilišni turizam –metode i programi; Knjiga izlaganja na znanstvenom skupu, Veli Lošinj, 2005, str. 94.

Sustav zdravstvenog turizma u RH moguće je prikazati u obliku sheme koja oslikava složenost suvremenog zdravstvenog turizma. Iz pregleda je razvidno da zdravstveni turizam predstavlja suradnju u području zdravstva i turizma, u kojem je na partnerskoj osnovi organiziran boravak turista koji dolaze u mjesta prirodnih ljekovitih činitelja, gdje im se pod liječničkim nadzorom pružaju usluge bolničkog liječenja, medicinske rehabilitacije, aktivnog odmora, dijetalnog režima prehrane, kineziterapije i balneoterapije, sve uz prethodni inicijalni pregled funkcionalnih sposobnosti, stalni medicinski nadzor te davanje završnog mišljenja o stanju njihova zdravlja. Zdravstveno-turističke usluge (liječnički nadzor, prirodni ljekoviti činitelji i zdravstveno turistički programi) javljaju se u zdravstveno turističkim objektima i u prirodnim lječilištima. Zdravstveno-turističke aktivnosti najsnažnije međusobno povezuju zdravstveno-turističke objekte i prirodna lječilišta, prve kao turističko-ugostiteljske objekte, a druge kao zdravstvene ustanove.²⁵

²⁵ Bartoluci M., Birkić D.: Upravljanje kvalitetom ljudskih resursa u zdravstvenom turizmu, Acta Turistica Nova, 2011., str.55

Prema Kušen²⁶ postoje tri vrste zdravstvenog turizma:

- wellness-turizam,
- lječilišni turizam,
- medicinski turizam

Wellness turizam (odvija se pretežito u hotelima i lječilištima) – podrazumijeva postizanje tjelesne i duhovne ravnoteže, pri čemu valja razlikovati medicinski od holističkog wellnessa. Medicinski wellness organizirano je provođenje zdravstveno-preventivnih i kurativnih programa u svrhu prevencije bolesti te očuvanja i unapređenja zdravlja uz multidisciplinarni tim koji nužno uključuje liječnika, ali i drugo stručno osoblje (npr. fizioterapeut, kineziolog, nutricionist). Metode i postupci medicinskog wellnessa uključuju metode konvencionalne, komplementarne i tradicionalne medicine. Holistički wellness obuhvaća ostalu, vrlo šaroliku nemedicinsku wellness ponudu.²⁷

Lječilišni turizam (odvija se u lječilištima i specijalnim bolnicama) – podrazumijeva stručno i kontrolirano korištenje prirodnih ljekovitih činitelja i postupaka fizikalne terapije radi očuvanja i unapređenja zdravlja te poboljšanja vrsnoće života. Naglasak je na revitalizaciji psiho-fizičkih sposobnosti u klimatskim, morskim i topličkim destinacijama/lječilištima kroz kure, posebne programe oporavka, uravnoteženu prehranu i sl.²⁸

Medicinski turizam (odvija se u medicinskim ordinacijama, klinikama/poliklinikama i specijalnim bolnicama) – podrazumijeva putovanja u druga odredišta radi ostvarivanja zdravstvene zaštite, a što uključuje, primjerice, parcijalne kirurške zahvate, ali i stomatološke, kozmetičke, psihijatrijske i alternativne tretmane/zahvate, sve uz pripadajuće usluge njege i oporavka. Primarna motivacija putovanja na medicinske tretmane je vrhunska zdravstvena usluga, često uz niže troškove i u kraćem roku, ali i nemogućnost da se pojedini zahvati/tretmani realiziraju u vlastitoj zemlji.²⁹

²⁶ Kušen, E.: Wellness i zdravstveni turizam na primjeru Varaždinskih toplica; Zdravstveni i lječilišni turizam – metode i programi; Knjiga izlaganja na znanstvenom skupu, Veli Lošinj, 2005, str. 94.

²⁷ Akcijski plan razvoja zdravstvenog turizma, Ministarstvo turizma RH, Zagreb, 2014., preuzeto sa <http://www.mint.hr> (15.01.2019.)

²⁸ Ibidem

²⁹ Ibidem

3.2.1. Zdravstveni turizam i prirodni ljekoviti činitelji

Osnovu zdravstvenog turizma čini korištenje *prirodnih ljekovitih činitelja* koji mogu biti morski, toplički i klimatski. Za odvijanje aktivnosti zdravstvenog turizma moraju se osigurati posebni uvjeti:

- prirodni ljekoviti činitelji
- odgovarajući ugostiteljski, medicinski, paramedicinski i drugi sadržaji
- liječnički nadzor
- zdravstveno-turistički objekti
- lječilišno turističko mjesto
- zdravstvena turistička destinacija

Prirodni ljekoviti činitelji su osnovni resursi zdravstvenog turizma jer je zbog njihovog korištenja potrebno putovati izvan uobičajene sredine. Prirodni ljekoviti činitelji su dijelovi prirode, koji povoljno djeluju na očuvanje i unapređenje zdravlja, poboljšanje vrsnoće života te sprječavanje, liječenje, produženo liječenje, oporavak i rehabilitaciju različitih bolesti kod bolesnika i drugih korisnika. Prirodni činitelji prema svojim karakteristikama dijele se na: klimatske, morske i topljučke činitelje. Lječilišni uvjeti koje moraju zadovoljiti prirodni činitelji, prikazani su u tablici 1.

Tablica 1. Prirodni ljekoviti činitelji zdravstvenog turizma

<u>KLIMATSKI</u>	<u>MORSKI</u>	<u>TOPLIČKI (BALNEOLOŠKI)</u>
promjena klimatskog mjesta	Klima	termomineralne vode
klimatska počela i činitelji	čistoća zraka	Peloidi
klimatski postupci	morska voda	Naftalan
čistoća zraka	Alge	Klima
sunčevo zračenje	biljni pokrov	čistoća zraka
morski činitelji	šetnice i staze	biljni pokrov
kraške špilje	sunčevo zračenje	šetnice i staze
rudnici soli	Pijesak	sunčevo zračenje
	solanski peloid	
	morski peloid (liman)	

Izvor: Prirodni ljekoviti činitelji i njihovo korištenje u medicinske svrhe, preuzeto sa <http://www.hlz.hr> (20.12.2018.)

Primjena prirodnih ljekovitih činitelja može biti *stručna* i *slobodna*.

Stručna se primjena provodi u određenim, posebnim, institucijama (prirodnim lječilištima, zavodima, bolnicama) pod stalnim nadzorom liječnika koji su upućeni u tehniku primjene i doziranje činitelja.³⁰

Slobodna primjena činitelja podrazumijeva boravak u mjestima primjene činitelja i njihovo korištenje u svrhu unaprjeđenja zdravlja. Činitelje korisnici sami primjenjuju, izvan zdravstvenih ustanova po slobodnom režimu, ali u skladu s preporukama liječnika. Za optimalne rezultate primjene prirodnih ljekovitih činitelja na njihovu nalazištu ili mjestu primjene u lječilištu i lječilišnom mjestu potrebno je zadovoljiti lječilišne uvjete primjene.³¹

Prirodni ljekoviti činitelji sastoje se od različitih oblika liječenja, ovisno o primijenjenom prirodnom ljekovitom činitelju, kao što su:

1. **Klimatoterapija** koristi ljekovite klimatske činitelje i postupke.
 2. **Talasoterapija** koristi ljekovite morske činitelje i postupke, od kojih su se razvili: klimatoterapija, aeroterapija, hidroterapija, algoterapija, aromaterapija, kineziterapija, helioterapija, psamoterapija, peloidoterapija i limanoterapija.
 3. **Balneoterapija** koristi termomineralne vode, peloide i naftalan kroz različite njihove postupke, od kojih su se razvili: hidroterapija, peloidoterapija i naftalanoterapija.
- Prirodni ljekoviti činitelji se koriste na različite prirodne načine liječenja.

U posljednjih četrdesetak godina raste interes za korištenjem prirodnih ljekovitih činitelja u svrhu oporavka narušenog zdravlja te unaprjeđenje prosječnog zdravlja, a što je posebno vezano za promjenu uobičajene sredine (prebivališta). U vezi s takvim kretanjima, 1989. godine održani 39. kongres AIEST (Međunarodne organizacije znanstvenih eksperata u turizmu) bio je posvećen zdravstvenom turizmu, čime je naglašena i potvrđena važnost razvoja zdravstvenog turizma za ukupno turističko gospodarstvo. U tom smislu poseban interes se iskazuje za termalno-mineralne vode, kao prirodne ljekovite činitelje. Spomenuti uvjeti za razvoj zdravstvenog turizma obuhvaćaju medicinske atribute (analiza i redovita kontrola ljekovite

³⁰Ivanišević, G.: Zdravstveni i lječilišni turizam u Hrvatskoj, Hrvatska - zdravstveni i lječilišni turizam, Hrvatski liječnički zbor, Zagreb, 2015., str. 15

³¹ Ibidem

vode i okolnog zraka, odgovarajuće ustanove i oprema te školovani kadrovi) i turističke atribute (smještaj gosta, prehrana, ponuda dnevnog režima tijekom boravka, razonoda, sport itd.).³²

Prim. Ivanišević ističe da je za daljnji razvoj zdravstvenoga turizma i primjenu termalno mineralnih voda u Hrvatskoj potrebno zaštititi nalazišta i mjesta primjene termomineralnih voda, redovito ispitivati sastav termomineralnih voda, istraživati i ocijeniti povoljne učinke termomineralnih voda na zdravi i bolesni organizam, potaknuti i usmjeriti izgradnju zdravstveno-turističkih objekata u blizini nalazišta termomineralnih voda te koristiti termomineralne vode u medicini, zdravstvenom, lječilišnom i medicinskom turizmu te prehrambenoj, farmaceutskoj i kozmetičkoj industriji.³³

3.2.2. Suvremeni trendovi u zdravstvenom turizmu

Starenje populacije, rast životnog standarda i društvene vrijednosti koje pridaju veliki značaj zdravom stilu života su megatrendovi koji danas karakteriziraju razvijene svjetske ekonomije pridonoseći, između ostalog, i snažnom rastu zdravstvenog turizma prije svega u Europi i Sjevernoj Americi. No, uz ove glavne pokretače rasta, koji će i u narednih 10-20 godina određivati industriju zdravstvenog turizma, niz je drugih trendova koji će ju oblikovati.³⁴

1. Demokratizacija potražnje i diversifikacija proizvoda – predviđa se, prije svega, daljnja 'demokratizacija' zdravstvenog turizma, odnosno ciljanje novih skupina potrošača s rastućim interesom i sklonosti za ovaj proizvod kao što su mlađi korisnici, obitelji, čak i poslovni subjekti. To su segmenti koji će poticati daljnju diversifikaciju, u prvom redu, preventivne zdravstveno-turističke ponude u smjeru daljnjeg rasta proizvoda kao što su, primjerice, 'holistički programi' za zdravlje duha i tijela, 'lifestyle programi' reprogramiranja životnih navika u cilju zdravijeg života, digitalni 'detox programi', 'budget lječilišni i wellness programi'.

2. Podrška osiguravajućih društava za programe zdravstvene preventive – s obzirom da je prevencija jeftinija od liječenja, a u uvjetima rastućeg broja rizičnih osiguranika, zdravstvena osiguranja će ju sve više podržavati dodatno pridonoseći rastu preventivnih programa.

³² Hrvatski turizam, Institut za Turizam, Zagreb, 2006.

³³ Termomineralne vode, preuzeto sa <http://www.glas-koncila.hr/termomineralne-vode> (04.12.2018.)

³⁴ Akcijski plan razvoja zdravstvenog turizma, Ministarstvo turizma RH, Zagreb, 2014., preuzeto sa <http://www.mint.hr> (15.01.2019.)

3. Rastuća uloga i značaj medicine te daljnja specijalizacija, standardizacija i regulacija medicinskih usluga – rastuće cijene medicinske skrbi u zapadnim zemljama te rastuća potražnja za medicinskim zahvatima iz Rusije i niza istočnih zemalja vodit će ka većoj internacionalizaciji medicinskog turizma. Istovremeno, sve veća konkurencija preventivnih wellness programa vodit će ka većem oslanjanju na medicinu kao faktor diferencijacije. U tom se smislu predviđa da će medicina imati sve veću ulogu i značaj u zdravstvenom turizmu. Pri tome se, s obzirom na preduvjet vjerodostojnosti kao ključnim obilježjem medicinskog turizma, posebno ističe očekivani trend daljnje specijalizacije, standardizacije i regulacije medicinskih usluga u sklopu zdravstveno-turističke ponude.

4. Brendiranje-konkurencija će nametati potrebu brendiranja u funkciji veće prepoznatljivosti.

5. Tehnološke inovacije – kontinuiran i brz razvoj zdravstvene tehnologije od, primjerice, brže i jednostavnije dijagnostike, preko 'pametnih sustava' za individualizirano kalibriranje tretmana, do smanjivanja potrebe za invazivnim kirurškim zahvatima, utjecat će i na brojne aspekte zdravstveno-turističke ponude, a prije svega na opremu, stručnost i kontinuiranu edukaciju osoblja te na 'izvanbolnička' mjesta odvijanja tretmana. Zdravstveni turizam prestaje biti samo 'high touch', već se razvija i u smjeru 'high tech' proizvoda.

6. Autentičnost – u turizmu toliko bitan 'osjećaj za mjesto' sve će se više prenositi i u sferu zdravstveno-turističke ponude te će lokalni identitet, hrana, ljekoviti činitelji i znanje u njihovoj primjeni biti sve prisutniji u tretmanima, na menijima i u uređenju objekata.

7. Okolišna osjetljivost – ponuda zdravstvenog turizma, kao proizvoda motiviranog osobnim zdravljem, nužno će morati voditi brigu i o zdravlju okoliša te se, u tom kontekstu, predviđa snažan zaokret ka sveobuhvatnoj zelenoj praksi, od korištenja prirodnih sastojaka u tretmanima i prehrani, preko korištenja prirodnih materijala, svijetla ili ventilacije u uređenju prostora do okolišno odgovornog upravljanja energijom, vodom i otpadom na razini objekata i cijelih destinacija.³⁵

Suvremeni turizam počeo je formirati koncept ponude turističkih sadržaja koja vodi računa primarno o potrebama turista, što podrazumijeva osim medicinskih tretmana i kvalitetan boravak i odmor. Primjeri najrazvijenijih turističkih zemalja ukazuju na nužnost prilagodbe turističke ponude suvremenim trendovima i potrebama zdravstveno-turističkog tržišta. S

³⁵Akcijnski plan razvoja zdravstvenog turizma, Ministarstvo turizma RH, Zagreb, 2014., preuzeto sa <http://www.mint.hr> (15.01.2019.)

obzirom na iznimno brz razvoj i rast ovakvih programa te njihovu sve veću, medicinski utemeljenu specijalizaciju, poželjno je uvažiti ovakve suvremene oblike zdravstveno-turističke ponude.³⁶

Zahvaljujući suvremenim trendovima vezanim uz razvoj ponude zdravstvenog turizma, daljnje proširenje zdravstveno-turističke ponude nastavlja se ne samo u tradicionalnim destinacijama zdravstvenog turizma, nego i u novim brzorastućim turističkim destinacijama. Očekuje se nova stagnacija i pad popularnosti *klasičnih* zdravstveno - turističkih proizvoda i destinacije te okretanjem modernijim komercijalnim oblicima ponude. A to su:³⁷

- Destinacijske/odmarališne toplice
- Dnevne toplice
- Putujuće toplice

Destinacijske/odmarališne toplice su zdravstveno-turistički kompleksi u kojima je spa dominantna i primarna funkcija. Razlikuju se prema periodu nastanka na mjesta s dugom kupališnom tradicijom, koja su prvotno nastala pretežito u periodu 18. i 19. stoljeća kao moderna odredišta i sjedišta aristokracije i koja su nedugo osuvremenjena, i na recentno nastale nove turističke destinacije, nastale kao reakcija na veliku potražnju suvremenog čovjeka za zdravljem. Zajedničko im je pružanje tradicionalnih lječilišnih metoda po osnovnim principima zdravstvenog turizma - korištenje prirodnih ljekovitih činitelja koji mogu biti morski, toplički i klimatski (talasoterapija, termalizam i klimatizam). Osim „spa“ ponude kompleksi su također obogaćeni pratećim sadržajima i servisima (najčešće razni sportski, rekreacijski i društveni sadržaji) u službi što ugodnijeg boravka turista. Zajednička karakteristika im je također nužnost pozicioniranja uz navedene prirodne čimbenike.³⁸

Dnevne toplice su nezaobilazna ponuda velegrada, bazirana na jednostavnoj ponudi brzog oporavka. To su objekti u kojima je „spa“ samo servis, sekundarna funkcionalna cjelina. Ovi se dnevni centri zdravlja i ljepote najčešće nalaze kao dodatak drugim primarno sportskim, rekreacijskim i društvenim sadržajima. Dnevne toplice tako postaju sporedna, usputna

³⁶Mrđa, A.: Suvremeni trendovi zdravstvenog turizma - programski i prostorno-funkcionalni parametri // *Zdravstveno-lječilišne destinacije u Hrvatskoj* / Ivanišević, Goran (ur.) Zagreb, Akademija medicinskih znanosti Hrvatske, 2011. str. 32-38., preuzeto sa <http://www.bib.irb.hr> (01.02.2019.)

³⁷ Ibidem

³⁸ Ibidem

turistička atrakcija. Njihova pozicija ne ovisi o prirodnim čimbenicima, a ponuda je primarno temeljena na tretmanima ljepote i zabave.³⁹

Putujuće toplice su novi turistički trend ponude velikih putničkih brodova i preookeanskih letova. „Spa“ je u ovakvom obliku ponude dodatna atrakcija u službi ugodnijeg i zdravije provedenog vremena u tranzitu.⁴⁰

3.3. Oblici zdravstvenog turizma kroz povijest u Republici Hrvatskoj

Tradicionalni oblici zdravstvenog turizma u Europi još se uvijek primarno sastoje od fizičkih i medicinskih tretmana u lječilištima.

3.3.1. Medicinski turizam u Hrvatskoj

Medicinski turizam povezan je s fizičkim stanjem i bolestima. Može se sastojati od rehabilitacije i oporavka u lječilištu ili čak podvrgavanja nekom medicinskom zahvatu (kirurškom, zubarskom i sl.).⁴¹ U Hrvatskoj, medicinski turizam nude srednje i manje ordinacije specijalizirane u najvećoj mjeri za stomatologiju, plastičnu kirurgiju i dermatologiju, medicinski potpomognutu oplodnju, oftalmologiju, ortopediju i fizikalnu medicinu i/ili rehabilitaciju. U zadnje vrijeme na tržište medicinskog turizma uključuju se i veće privatne poliklinike sa širim spektrom djelatnosti (na primjer Medico) te specijalizirane klinike (klinika Magdalena) i specijalne bolnice (Sv. Katarina). Vrlo mali broj pružatelja usluga među njima je međunarodno certificiran. Iako su privatne ustanove koje se bave određenim segmentima medicinskog turizma rasprostranjene po cijeloj zemlji, ipak se može govoriti o njihovoj koncentraciji uglavnom na području Zagreba, Istre i Kvarnera. Ponuda medicinskog turizma u Republici Hrvatskoj još je uvijek sporadična, nedovoljno diversificirana, relativno neorganizirana i slabo prepoznatljiva. Između ostaloga, nedostatak predstavlja ne postojanje sustavne nacionalne promocije i snažne prodajne mreže incoming agencija i specijaliziranih facilitatora. Zbog toga, Hrvatska u ovome trenutku još uvijek nije međunarodno prepoznatljiva destinacija medicinskog turizma iako ima mnogo potencijala za razvoj ovog oblika turizma.⁴²

³⁹ Ibidem

⁴⁰ Ibidem

⁴¹ Dujmović, M., Kultura turizma, Sveučilište Jurja Dobrile, Pula, 2014. str.102-108.

⁴² Akcijski plan razvoja zdravstvenog turizma, Ministarstvo turizma RH, Zagreb, 2014., preuzeto sa <http://www.mint.hr> (11.01.2019.)

3.3.2. Lječilišni turizam u Hrvatskoj

Hrvatska je bogata mjestima lječilišnog karaktera, ta mjesta imaju ljekovite klimatske i morske činitelje, kao i nalazišta prirodnih ljekovitih činitelja koji su rezultati geoloških procesa: termomineralne vode, peloidi, morski peloidi, naftalin i pijesak. U kontinentalnim djelu postoje nalazišta termomineralnih voda i peloida, dok u primorskom djelu postoje nalazišta bogata prirodnim ljekovitim činiteljima. U hrvatskoj medicini postoji 18 lječilišnih mjesta. Hrvatska je po svojoj prirodi, njezinu bogatstvu i raznolikosti među vodećim zemljama na svijetu, a prema UNESCO-ovu izvješću o vodama, provedenom u 188 zemalja svijeta, Hrvatska je treća u Europi po vodenom bogatstvu. Hrvatska godišnje raspolaže sa 32 818 prostornih metara obnovljive pitke vode po stanovniku. Osim pitke vode, rijeka i mora Hrvatska je također bogata i brojnim termalnim izvorima. Termalna voda sadrži prirodne ljekovite minerale. Ljekovitost termalne vode prepoznali su još prije i stari Rimljani. Zato možemo reći da su termalne vode dio Rimskog doba jer su ih Rimljani prvi put otkrili u svom području. Poznati geolog Dragutin Kramberger 1894. godine opisao je termalne izvore u Hrvatskoj. Njihov potencijal nije dovoljno iskorišten, jer su tek neke iskorištene i oko njih napravljena lječilišta. Na slici 3. prikazani su geotermalni potencijali Republike Hrvatske.

Slika 3. Geotermalni potencijali Republike Hrvatske

Izvor: Geotermalna voda, preuzeto sa <http://www.menea.hr> (01.02.2019.)

Termalnim izvorima posebno je bogato Hrvatsko zagorje koje ima Tuheljske, Krapinske, Stubičke, Sutinske i druge toplice. Varaždinske toplice rehabilitirale su brojne osobe kojima je pomoć bila prijeko potrebna. Slavonija je prepoznatljiva po toplicama: Lipik, Daruvar te Bizovačkih toplica, a Hrvatska banovina sa svojim Toplicama Topusko. Kordun je s toplicama u Lešću i drugim pronađenim izvorima poseban, jer spaja šumovitu, toplinsku prirodu. Također se i primorski dio Hrvatske može se ponositi svojim toplicama, počevši od Istarskih koje su opisane davne 1650. ispod stijene Gorostasa, do makarskih, korčulanskih i brojnih još neistraženih. U tablici 2. prikazana su lječilišna mjesta u Republici Hrvatskoj.

Tablica 2. Lječilišna mjesta u Republici Hrvatskoj

MJESTO	ZDRAVSTVENE USTANOVE	LJEKOVITI ČINITELJI
Biograd	Spec. bolnica za ortopediju	KT
Bizovac	Poliklinik, „Bizovačke Toplice – medicinska rehabilitacija“	Btv
Crikvenica	Spec. bolnica za med.rehabilitaciju Thalassotherapia	Btmv
Daruvar	Spec.bolnica za med.rehabilitaciju Daruvarske Toplice	KT
Ivanić Grad	Spec.bolnica za med.rehabilitaciju Naftalan	Btmvn
Krapinske Toplice	Spec.bolnica za med.rehabilitaciju	Btv
Lipik	Spec.bolnica za med.rehabilitaciju	Btmv
Makarska	Spec.bolnica za med.rehabilitaciju Biokova	KT
Nin	Specijalistička ambulanta	KTI
Opatija	Spec.bolnica za med.rehabilitaciju, bolesti srca, pluća i reumatizma Thalassotherapia	KT
Rovinj	Bolnica za ortopediju i rehabilitaciju „Prim. dr. Martin Horvat“	KTps
Sv.Stjepan, Livade	Lječilište Istarske Toplice	Btmvp
Stubičke Toplice	Spec.bolnica za med.rehabilitaciju	Btv
Topusko	Lječilište	Btv
Tuheljske Toplice	Turističko-rekreacijski centar Mihanović	Btmv
Varaždinske Toplice	Spec.bolnica za med.rehabilitaciju	Btmp
Vela Luka	Spec.bolnica za med.rehabilitaciju Kalos	KTI
Veli Lošinj	Lječilište za bolesti dišnih organa i kože	KT

Izvor: Narodni zdravstveni list, preuzeto sa <http://www.zzjzpgz.hr> (01.02.2019.)

K-klimatoterapijski, **T**-talasoterapijski, **B**-balneoterapijski, **tv**-termalna voda, **tmv**-termomineralna voda, **p**-peloid, **l**-liman, **ps**-pijesak, **n**-naftalan

3.3.3. Wellness turizam u Hrvatskoj

Wellness turizam moderni je oblik zdravstvenog turizma. Wellness još uvijek predstavlja mali dio cjelokupnog hrvatskog turizma, ali je prepoznat kao važan dio ponude. Javlja se kao oblik koji djeluje preventivno, ali i unapređuje zdravlje turista. Bazira se na potrebi za aktivnim odmorom, zdravom hranom, relaksacijom te osobnim razvojem. Broj wellness centara u stalnom je porastu ne samo unutar hotela već i gradskih centara. Kao jedna od najvažnijih djelatnosti hrvatskog gospodarstva, turizam nema definiranu strategiju razvoja wellnessa koja bi pozicionirala ulogu wellness turizma, iako wellness predstavlja budućnost turizma u čiji se razvoj mora ulagati. Hrvatska turistička ponuda ozbiljnije je prepoznala tek prije nekoliko godina inozemni trend i potražnju za wellness sadržajima te wellness danas predstavlja novi oblik turizma.⁴³

U Hrvatskoj se wellness najviše razvija u sklopu hotelske ponude, iako postoje i gradski wellness centri namijenjeni stanovništvu gradova. Wellness hoteli uglavnom su visoke kategorije s wellness centrima koji su namijenjeni gostima za vikend ili višednevnim wellness aranžmanima te poslovnim ljudima koji svoje slobodno vrijeme koriste za opuštanje u wellness centrima. Razlika između gradskih i hotelskih centara je što su gradski površinom manji od hotelskih, a njihova ponuda usmjerena je na kraće i kompaktnije tretmane jer su im korisnici uglavnom zaposleni ljudi s malo slobodnog vremena kojeg žele što potpunije i kvalitetnije iskoristiti. Wellness industrija ostvaruje prihod od wellness usluga kako u samom hotelu tako i u destinaciji.⁴⁴

Podaci o broju turističkih objekata koji u svojoj ponudi imaju wellness usluge su različiti na mrežnim stranicama Ministarstvo turizma RH, Hrvatske turističke zajednice (HTZ), Hrvatske gospodarske komore (HGK). Taj broj varira od 80 do 200.

Wellness ponudom Hrvatske dominiraju hotelski wellness centri koji su postali neizostavan sadržaj hotela viših kategorija (4* i 5*). Najveći se dio hotelske wellness ponude, odnosno preko 60 wellness centara, nalazi na Jadranu. Broj hotela s wellness ponudom u regiji Kvarnera je 39.⁴⁵

⁴³ Gračanin, M.: Wellness u zdravstvenom turizmu Hrvatske, stručni rad, Ekonomski fakultet Zagreb, pdf., str.6., preuzeto sa <http://www.hrcaak.srce.hr> (01.02.2019.)

⁴⁴ Ibidem

⁴⁵ Wellness turizam, preuzeto sa <https://wellness.hr/wellness-turizam-u-hrvatskoj> (01.02.2019.)

3.4. SWOT analiza zdravstvenog turizma u Republici Hrvatskoj

Na temelju obilježja zdravstvenog turizma u Republici Hrvatskoj s jedne strane i kretanja u međunarodnom okruženju s druge strane, u nastavku je prikazana SWOT analiza sa sažetim prikazom postojećih prednosti i slabosti hrvatskog zdravstveno-turističkog proizvoda, odnosno prilika i prijetnji njegovom daljnjem razvoju u budućnosti.⁴⁶

Slika 4. SWOT analiza zdravstvenog turizma u Republici Hrvatskoj

PREDNOSTI	SLABOSTI
<ul style="list-style-type: none"> • Povoljan geoprometni položaj u odnosu na emitivna tržišta • Atraktivnost i ekološka očuvanost • Raspoloživost, kvaliteta i tradicija u korištenju prirodnih ljekovitih činitelja • Stručnost medicinskog i lječilišnog kadra te dobra reputacija zdravstvenih usluga • Konkurentne cijene • Sigurnost zemlje 	<ul style="list-style-type: none"> • Nedostatak jasne strategije razvoja na nacionalnoj i lokalnoj razini • Neusklađenost zakona s područja zdravlja i turizma • Zastarjeli objekti lječilišta i specijaliziranih bolnica (SB) • Ograničen razvojni potencijal lječilišta i SB zbog postojeće vlasničke strukture • Kategorizacija i opremljenost objekta u destinacijama • Koncesijska politika za termalne izvore • Nepostojanje akreditacije i nedostatan certificiranje • Nedovoljna snaga klastera i udruga • Ovisnost o domaćim gostima
PRILIKE	PRIJETNJE
<ul style="list-style-type: none"> • Svijest o potrebi očuvanja zdravlja • Diversifikacija potrošačkih segmenata i proizvoda zdravstvenog turizma • Povećanje kvalitete usluga • Rastuća uloga kompetencija u medicini • Međunarodna prepoznatljivost Hrvatske kao destinacije • Uvođenje europskih standarda • Raspoloživost EU fondova/programa • Povezanost zdravstvenog s drugim specifičnim oblicima turizma 	<ul style="list-style-type: none"> • Nemogućnost brze prilagodbe promjenjivim turističkim potrebama • Visoka fiskalna i parafiskalna davanja • Spora izgradnja turističke infrastrukture zbog nedostatka financijskih sredstava • Brzi razvoj tehnologije koji nameće potrebu za stalnim visokim investicijama • Neriješeni vlasnički odnosi • Veliki gubitci zdravstvenih centara akumulirani izostankom poslovanja (npr. Bizovac) • Sve veći broj konkurentskih destinacija

Izvor: Akcijski plan razvoja zdravstvenog turizma, Ministarstvo turizma RH, preuzeto sa <http://www.mint.hr> (15.01.2019.)

⁴⁶ Akcijski plan razvoja zdravstvenog turizma, Ministarstvo turizma RH, Zagreb, 2014., preuzeto sa <http://www.mint.hr> (15.01.2019.)

Kad je riječ o snagama, posebno valja istaknuti raspoloživost i kvalitetu prirodnih ljekovitih činitelja, kvalitetu medicinskog kadra, ali i dugogodišnju tradiciju u pružanju zdravstveno turističkih usluga. Činjenica da je Hrvatska ekološki još uvijek relativno očuvano područje zasigurno pridonosi konkurentnosti zdravstveno-turističkog imidža.

U tom smislu, vjerojatno najveće slabosti zdravstvenog turizma u Hrvatskoj predstavlja činjenica da su ograničeni izvori financiranja za investicije u turizmu, također i slaba promocija lječilišnih mjesta. Termalni izvori i postojeći lječilišni kapaciteti nisu u skladu s potrebama suvremenog zdravstvenog turizma.

Trebalo bi optimalno iskoristiti prirodne resurse to jest termalne izvore koji su ključni element zdravstveno - turističkog razvoja, zadržavajući bitne ekološke procese i pomažući u zaštiti prirodne baštine i bioraznolikosti.

4. ZAKONODAVNI OKVIR RAZVOJA ZDRAVSTVENOG TURIZMA- STRATEŠKI DOKUMENTI I PROPISI

S obzirom na nužnost međusobne suradnje i zajedničkih ingerencija nad zdravstvenim turizmom, zakonodavni okvir koji regulira ovaj proizvod obuhvaća propise iz sfere turizma i zdravstva.⁴⁷

4.1. Zakonodavni okvir u nadležnosti Ministarstva zdravlja

Zakon o zdravstvenoj zaštiti (br. NN 100/2018) - zakon regulira pružanje zdravstvenih usluga u turizmu (u skladu s posebnim propisima), pri čemu zdravstvena usluga u turizmu ne uključuje usluge ugostiteljstva i smještaja.

Zakon o obveznom zdravstvenom osiguranja (br. NN 80-1666/2013, 137-2944/2013) - zakonom se uređuje obvezno zdravstveno osiguranje u RH (sukladno Direktivi 2011/24/EU o primjeni prava pacijenata u prekograničnoj zdravstvenoj zaštiti)

Zakon o stomatološkoj djelatnosti (br. NN 120/09) - regulira obavljanje stomatološke djelatnosti u javnim (u skladu sa Zakonom o zdravstvenoj zaštiti i Zakonom o ustanovama) i privatnim zdravstvenim ustanovama (u skladu sa Zakonom o zdravstvenoj zaštiti i Zakonom o trgovačkim društvima).

Zakon o fizioterapeutskoj djelatnosti (br. NN 120/08) - utvrđuje da fizioterapeuti, fizioterapeutske tehničari, radni terapeuti i maseri mogu svoju djelatnost provoditi i izvan sustava zdravstvene zaštite u okviru prevencije i promocije zdravlja (privatna djelatnost).

Zakon o liječništvu (br. NN 117-3376/2008) - uređuje pojam, ustrojstvo i uvjete za obavljanje liječničkog zvanja te utvrđuje uvjete otvaranja privatnih ordinacija i klinika.

Pravilnik o uvjetima za unutarnji ustroj općih i specijalnih bolnica (br. NN 12/12., 35/12) - uređuje organizaciju i način poslovanja u općim i specijalnim bolnicama te utvrđuje da specijalne bolnice mogu imati samo bolničke krevete (minimalno 15 postelja).

S druge strane, ključni zakoni od interesa za razvoj i funkcioniranje zdravstvenog turizma u kontekstu ingerencija Ministarstva turizma su:

⁴⁷ Akcijski plan razvoja zdravstvenog turizma, Ministarstvo turizma u RH, Zagreb, 2014., pdf. str. 9., preuzeto sa <http://www.mint.hr> (17.01.2019.)

Zakon o pružanju usluga u turizmu (br. NN 130/2017) - zakon utvrđuje da specijalne bolnice i lječilišta mogu pružati usluge u zdravstvenom turizmu. Prema zakonu samo turistička agencija može prodati složeni proizvod/paket aranžman (npr. zdravstvenog turizma).

Zakon o ugostiteljskoj djelatnosti (br. NN 85/15, 121/16) - uređuje način i uvjete pod kojima pravne i fizičke osobe mogu obavljati ugostiteljsku djelatnost (pripremanje hrane i pružanje usluga prehrane, pripremanje i usluživanje pića i napitaka, pružanje usluga smještaja), te uređuje bavljenje ugostiteljstvom u lječilištima i specijalnim bolnicama.

Zakon o razvrstavanju, kategorizaciji i posebnim standardima ugostiteljskih objekata iz skupine 'hoteli' (br. NN 56/2016)

- uređuje da se objekti iz skupine 'hoteli' mogu razvrstati i nazivati kao hoteli posebnog standarda, uključujući: 'Hotel health & fitness', 'Hotel wellness'. Utvrđuje da se sve vrste objekata iz skupine 'hoteli', u sastavu zdravstvene institucije, mogu razvrstati i nazivati kao: 'Lječilišni hotel', 'Lječilišno turističko naselje', 'Lječilišni turistički apartmani', 'Lječilišni pansion', 'Lječilišni difuzni hotel' i 'Lječilišni integralni hotel'.

Oblici udruživanja

Kad je riječ o udruživanju sudionika za potrebe razvoja zdravstvenog turizma, posebno valja istaknuti sljedeće udruge:

Zajednica zdravstvenog turizma pri HGK

Djeluje od 1995. godine te u tri sekcije okuplja članice s područja medicinskog, lječilišnog i wellness turizma, glavni ciljevi su osmišljavanje, poticanje i koordiniranje razvoja; unapređenje kvalitete usluga; profiliranje zdravstvenog turističkog proizvoda; oblikovanje promocije na domaćem i stranom tržištu.

Udruga privatnih poliklinika, bolnica, lječilišta i ustanova za zdravstvenu skrb pri HUP

Djeluje od 2011. godine kao neovisna udruga poslodavaca, glavni ciljevi su poboljšanje imidža privatnih zdravstvenih ustanova u javnosti; integracija privatnog sektora u javno zdravstvo; poticanje razvoja privatnog zdravstvenog osiguranja; donošenje i njegovanje etičkog kodeksa privatnog sektora.

Udruga za razvoj medicinskog turizma

Glavni ciljevi su razvoj medicinskog turizma u Hrvatskoj; strukovno povezivanje; utjecaj na donošenje zakonskih propisa u medicinskom turizmu; podizanju kvalitete usluga; promicanje usluga članova na domaćem i inozemnom tržištu; povezivanje pružatelja usluga, agenata i hotelijera; pomoć u pristupu stranim pacijentima.

Klaster medicinskog turizma

Djeluje od 2010. godine kao društvo s ograničenom odgovornošću, glavni ciljevi su povezivanje i unapređenje poslovanja medicinskih i turističkih subjekata; penetracija na inozemno tržište.

Klaster 'Zdravlje'

Djeluje od 2013. godine povezujući domaće privatne klinike, glavni ciljevi su zajedničko pružanje usluga; povezivanje s drugim industrijama (osiguravatelji, zdravstvena tehnologija, turističke agencije i turoperatori); internacionalizacija poslovanja.

U procesu izrade strateških dokumenata bitno je osigurati njihovu usklađenost sa strateškim dokumentima usvojenim od tijela više razine, tj. sa strateškim dokumentima višeg reda. Strategijom su utvrđeni ciljevi usmjereni prema društveno-gospodarskom razvoju, smanjenju razvojnih nejednakosti i jačanju razvojnih potencijala.

Postoje tri strateška cilja, a to su:

1. Povećanje kvalitete života poticanjem održivog teritorijalnog razvoja
2. Povećanje konkurentnosti regionalnoga gospodarstva i zaposlenosti
3. Sustavno upravljanje regionalnim razvojem

4.2. Nacionalne strategije razvoja zdravstvenog turizma

Nacionalnim strategijama određujemo viziju prioritete, ciljeve i ključne mjere radi unaprjeđenja zdravlja i zdravstvenog sustava.⁴⁸

4.2.1. Nacionalna strategija razvoja zdravstva Hrvatske 2012. – 2020. g.

Značaj zdravstvenog turizma prepoznat je i od Ministarstva zdravlja te je fenomen zdravstvenog turizma zastupljen i u Nacionalnoj strategiji razvoja zdravstva od 2012. do 2020. godine koja je donesena 28. rujna 2012. godine.

⁴⁸ Nacionalna strategija razvoja zdravstva od 2012. do 2020.g., Ministarstvo zdravlja, Zagreb, 2012.,str.128, preuzeto sa <https://zdravlje.gov.hr/nacionalne-strategije> (12.01.2019.)

Nacionalna strategija razvoja zdravstva Hrvatske od 2012. do 2020. godine je prvi u nizu od strateških dokumenata, koji posvećuje značajan prostor elaboriranju vizije razvoja zdravstvenoga sustava RH. Naime, iako se strategija prvenstveno orijentira na problematiku unapređenja kvalitete života i stvaranje uvjeta za gospodarski rast kroz očuvanje i unapređenje zdravlja svakoga pojedinca, a time i cijele populacije, daje se i jasna poruka o potrebi snažnije tržišne orijentacije onih ustanova, koje imaju uvjete za uključivanje u tržišnu utakmicu, pogotovo onih koji su učinili iskorak ka zdravstvenom turizmu. Tako se u okviru članka 13 (Zdravstvo i turizam) poseban naglasak stavlja na sagledavanje interaktivnosti njihovih odnosa, u kontekstu daljnega razvoja zdravstvenoga turizma u Republici Hrvatskoj.⁴⁹

4.2.2. Strategije razvoja turizma Republike Hrvatske do 2020. godine

Od posebnog značaja za razvoj zdravstvenoga turizma je bilo donošenje *Strategije razvoja turizma Republike Hrvatske do 2020. godine* jer je zdravstveni turizam dobio značajnu poziciju u okviru ovog krovnog razvojnog dokumenta hrvatskog turizma, a temeljeno na smjernicama EU Strategija. Strategija razvoja turizma RH do 2020. godine usvojena je od strane Hrvatskog sabora 26. travnja 2013. godine. Naime, RH se prepoznaje kao turistička destinacija s značajnim potencijalom za održivi razvoj turizma, koje ova strategija promovira (A strategy for smart, sustainable and inclusive growth). Trenutno je u Strategiji razvoja hrvatskog turizma do 2020. godine, zdravstveni turizam tek na trećem mjestu, ali sagledavajući cijelu sliku, ova grana turizma bi se trebala nalaziti na prvome mjestu. Prirodne i povijesne atrakcije same po sebi nisu dovoljne da bi se turizam razvio u cijelosti, već je za to nužna vlasnička transformacija (privlačenje novog kapitala, povlačenje kapitala iz EU fondova), stvaranje visokoobrazovnog kadra, odnosno pružatelja zdravstveno-turističkih usluga, certificiranje lječilišta/specijalnih bolnica te poslovno udruživanje.⁵⁰

4.2.3. Nacionalni program – Akcijski plan razvoja zdravstvenoga turizma

Suradnjom Ministarstva turizma i Ministarstva zdravlja nastao je dokument pod nazivom Nacionalni program - Akcijski plan razvoja zdravstvenog turizma u Republici Hrvatskoj koji predstavlja zajedničku međusobnu platformu za sustavno podizanje konkurentnosti zdravstveno-turističke ponude i jednu od ključnih mjera za unaprjeđenje zdravstvenog turizma

⁴⁹ Metodološki okvir ispitivanja konkurentnosti zdravstveno-turističke ponude, turističke destinacije Kvarner, slijedom odrednice strateških dokumenata RH, pdf., str.10 (15.01.2019.)

⁵⁰ Gregorić, M.; Musliu, T.: Lječilišni aspekt zdravstvenog turizma u Republici Hrvatskoj, stručni rad, Međimursko veleučilište u Čakovcu, Čakovec, 2015., preuzeto sa <http://www.hrcaak.srce.hr> (15.01.2019.)

RH. Najvažniji koncepti u oblikovanju ponude zdravstvenog turizma uključuju "inovativno, autentično, zeleno i holističko."⁵¹

Akcijski plan razvoja zdravstvenog turizma sastoji se od pet glavnih povezanih i uvjetovanih dijelova/cjelina, a strukturiran je na sljedeći način:⁵²

- Oblici i obilježja zdravstvenog turizma u Hrvatskoj – sagledavaju se oblici zdravstvenog turizma, institucionalni okvir razvoja, kvantitativne i kvalitativne značajke ponude i potražnje u Hrvatskoj (ovisno o raspoloživim podacima);
- Međunarodno okruženje, trendovi i faktori uspjeha zdravstvenog turizma – naglasak se stavlja na europski kontekst i bliže konkurentsko okruženje Hrvatske, tržišne trendove i faktore uspjeha u zdravstvenom turizmu;
- SWOT analiza – sagledavaju se snage i slabosti zdravstvenog turizma u Hrvatskoj te razvojne prilike i prijetnje iz okruženja;
- Vizija i ciljevi razvoja zdravstvenog turizma do 2020. godine – postavljaju se željena slika i strateški ciljevi razvoja za svaki od modaliteta i zdravstveno-turistički proizvod u cjelini;
- Programi u cilju razvoja zdravstvenog turizma – daju se prijedlozi programa podizanja konkurentnosti wellness, lječilišnog i medicinskog turizma u odnosu na institucionalni okvir, razvoj proizvoda, podizanje znanja i vještina te tržišnu prepoznatljivost. Razrada svakog programa uključuje opis cilja i svrhe, odgovorne nositelje, izvore financiranja, provedbene korake i vremensku dinamiku izvršenja.

4.2.4. Strategija razvoja turizma Sisačko - moslavačke županije

Turizam je u Sisačko-moslavačkoj županiji gospodarska grana koja doprinosi lokalnom gospodarskom razvoju, naročito ruralnih sredina. Županija već duže vrijeme potiče ravnomjeren gospodarski razvoj te korištenje prirodnih i kulturno-povijesnih resursa u turističke svrhe, otvarajući mogućnosti za ostanak stanovništva u ruralnim područjima poboljšanjem uvjeta života. Glavni cilj razvoja turizma SMŽ do 2020. godine je povećanje njegove atraktivnosti i konkurentnosti što će rezultirati boljim pozicioniranjem na tržištu kontinentalnih destinacija u okruženju.

⁵¹ Vlada Republike Hrvatske, Strategija razvoja turizma Republike Hrvatske do 2020. godine, Republika Hrvatska, 2013., preuzeto sa <http://www.mint.hr> (15.01.2019.)

⁵² Akcijski plan razvoja zdravstvenog turizma, Ministarstvo turizma RH, Zagreb, 2014., preuzeto sa <http://www.minit.hr> (17.01.2019.)

Strateški ciljevi turističkog razvoja SMŽ do 2020. godine su:

- Uvođenje novih turističkih sadržaja koji prate tržišne trendove, podizanje kvalitete usluga koja će podići iskorištenost postojećih i novih smještajnih kapaciteta SMŽ. Kontinuirano povećanje udjela hotela i kampova te podizanje kvalitete postojećih smještajnih kapaciteta pa procjenjujemo da će se do 2020. godine smještajni kapaciteti povećati za barem stotinu kreveta.
- Novo zapošljavanje - otvaranje većeg broja novih radnih mjesta u turizmu i određeni broj novih radnih mjesta u ne turističkim djelatnostima induciranih turističkom aktivnošću. Kako se planira proširenje smještajnih kapaciteta za barem stotinu kreveta, povećat će se i potreba za kvalitetnim, obrazovanim radnicima u turizmu što će omogućiti zapošljavanje najmanje trideset osoba koje će brinuti o kvaliteti usluge i zadovoljstvu gosta uslugom, a to će pridonijeti povećanju kvalitete ponude i smještaja.
- Razvoj Sisačko-moslavačke županije kao prepoznatljive destinacije kontinentalnog turizma što će se pokazati pozicioniranjem među prvih pet županija s najvećom turističkom potrošnjom u kontinentalnom turizmu. Prepoznatljivost destinacije može utjecati na povećanje broja dolazaka i noćenja te time i povećanja turističke potrošnje.

Kao brojevi indikator za sva tri postavljena cilja, može se iskazati i sljedeće: Prosječan godišnji broj dolazaka na osnovu petogodišnjeg praćenja je 27 723, a noćenja 91 814. Do 2020. godine očekuje se povećanje od najmanje 10 %, što daje prosječnu brojku od 30 495 dolazaka i 100 995 noćenja godišnje u razdoblju od 2014. do 2020. godine.⁵³

4.2.5. Strategija razvoja turizma Općine Topusko

Strateški razvojni program Općine Topusko za razdoblje od 2014. do 2020. godine najvažniji je planski dokument svih područja razvoja. Općina Topusko pristupila je izradi strateškog razvojnog programa kako bi definirala smjer razvoja do 2020. godine, no i kako bi uključila širu javnost u planiranje i buduću provedbu strategije.

Na temelju postojećeg stanja i razvojnih potreba definirane su mjere kojima se želi potaknuti jačanje lokalnog gospodarstva i smanjenje nezaposlenosti, poboljšanje kvalitete života stanovnika, razviti društvenu infrastrukturu i lokalne usluge te očuvati okoliš, prirodu i kulturu. Osim što se strateškim dokumentom definira smjer budućeg razvoja Općine Topusko, on predstavlja i temelj za korištenje bespovratnih sredstava iz nacionalnih i fondova EU budući da

⁵³ Strategija razvoja turizma Sisačko-moslavačke županije za razdoblje od 2014. do 2020.g., Sisak, 2014., pdf. str. 55., preuzeto sa <http://www.simora.hr> (01.02.2019.)

su njegovi strateški ciljevi, prioriteti i mjere usklađeni s onima u strateškim dokumentima donesenim na europskoj, nacionalnoj i županijskoj razini. Planirano korištenje bespovratnih sredstava iz nacionalnih i fondova EU je prilika za razvoj općine budući da sredstva iz općinskog proračuna nisu dostatna za provedbu svih planiranih mjera. Za uspješnu provedbu i razvojne učinke strategije potrebno je uključivanje svih sudionika, odnosno cijele zajednice, što će se postići redovitim informiranjem javnosti, objavom javnih poziva za prikupljanje projektnih ideja za bazu projekata i izradom godišnjih izvještaja o provedbi strategije.⁵⁴

Strateški ciljevi turističkog razvoja Općine Topusko do 2020. godine su:

1. Gospodarski rast i razvoj lokalnog poduzetništva

Općina Topusko strateški je usmjerena gospodarskom rastu i razvoju lokalnog poduzetništva. Najveću važnost u području gospodarstva za Općinu Topusko ima zdravstveni turizam. Termo mineralna voda kao najvažniji prirodni resurs, dugogodišnja tradicija lječilišnog turizma, povijesna i kulturna baština temelj su na kojemu počiva gospodarski rast, ali i razvoj lokalnog poduzetništva. Navedeni cilj ostvarit će se kroz prioritete Razvoj zdravstvenog i drugih oblika turizma te Razvoj poduzetništva i izgradnja poticajnog investicijskog okruženja. Unutar prioriteta Razvoj zdravstvenog i drugih oblika turizma definirane su mjere koje doprinose gospodarskom rastu i povećanju prihoda turističkih subjekata. Mjere izgradnja turističke infrastrukture i jačanje usluga i proizvoda te povećanje prepoznatljivosti područja Općine Topusko usmjerene su na aktivnosti unapređenja postojećih infrastrukturnih kapaciteta turističkih proizvoda i usluga, povećanja prepoznatljivosti i razvoja selektivnih oblika turizma. Koristeći se podacima iz analize stanja za Općinu Topusko, aktivna je jedna poduzetnička zona, tradicijski obrti su gotovo nestali, a najzastupljenija djelatnost je prerađivačka jačanju proizvodnje i prerađivačke industrije, Unapređenje povoljnog financijskog okruženja za obrtnike i poduzetnike, Razvoj poduzetničke infrastrukture, Jačanje i povezivanje turističke ponude i lokalnog poduzetništva jačati konkurentnost i postizati pozitivne ekonomske učinke na gospodarstvo Općine Topusko. Pokazatelji uspješnosti provedbe mjera bit će broj oživljenih tradicijskih obrta, broj novih investitora u sektoru prerađivačke industrije, broj zaposlenih i novoootvorenih poduzeća te broj aktivnih subjekata u poduzetničkim zonama i količina infrastrukturnog uređenja.⁵⁵

⁵⁴ Strateški razvojni program Općine Topusko od 2015. do 2020.g., Topusko, 2017., pdf., str. 92., preuzeto sa <http://www.topusko.hr> (01.02.2019.)

⁵⁵ Ibidem

2. Konkurentna i održiva poljoprivreda

Općina Topusko raspolaže kvalitetnim raspoloživim poljoprivrednim zemljištem, oranicama i vrtovima, livadama, voćnjacima i vinogradima te postoje preduvjeti za bavljenje konkurentnom i održivom poljoprivredom. Prioritetom Razvoj poljoprivredne proizvodnje i prerade definirane su mjere Razvoj poduzetništva u poljoprivredi te Potpora poljoprivrednoj proizvodnji kojima se nastoji unaprijediti i poticati poljoprivrednu proizvodnju primjenom novih tehnologija te stvoriti preduvjete za zapošljavanje i samozapošljavanje u poljoprivredi, povećati broj PG-a i OPG-a na području Općine Topusko. Pokazatelji uspješnosti provedbe mjera su izrađen plan jačanja i poticanja poljoprivredne proizvodnje, broj novih registriranih OPG-ova i PG-ova, broj zaposlenih te povećanje broja poljoprivrednih gospodarstava koja primaju potporu za sudjelovanje u programima kvalitete, lokalnim tržištima i kratkim lancima opskrbe te proizvođačkim skupinama/organizacijama.⁵⁶

3. Očuvanje prirodne i kulturne baštine

Općina Topusko područje je bogate i očuvane višestoljetne kulturne baštine koja uz krajobraznu i biološku raznolikost predstavlja osnovni pokretač gospodarskog i turističkog razvoja općine. Ovim strateškim ciljem obuhvaćen je prioritet Održivo upravljanje prirodnim i kulturnim resursima čije mjere Zaštita i njegovanje kulturne baštine te Učinkovito upravljanje zaštićenim prirodnim resursima za cilj imaju jačanje kapaciteta za održivo korištenje prirodnih i kulturnih resursa, ali i identifikaciju istih te uključivanje ključnih čimbenika u planiranje, zaštitu i upravljanje kulturnom i prirodnom baštinom. Pokazatelji uspješnosti provedbe mjera obuhvaćaju ostvarivanje suradnje s turističkim sektorom radi umrežavanja i daljnjeg razvijanja turističke ponude, izrađen akcijski plan o korištenju i održavanju kulturnih objekata te prirodne baštine, broj posjeta uz stručno vodstvo zaštićenim prirodnim vrijednostima te predstavljenu i promoviranu turističku kartu općine s tematskim putovima prema zaštićenim prirodnim i kulturnim vrijednostima.⁵⁷

4. Povećanje kvalitete života u funkciji osiguranja ruralnih područja kao privlačnog mjesta za život i rad

Ovim ciljem obuhvaćeni su prioriteti Unaprjeđenje komunalne i ostale infrastrukture i Razvoj ljudskih resursa i društvene infrastrukture čije mjere za cilj imaju povećanje kvalitete života stanovnika te jačanje postojeće i izgradnju nove infrastrukture. Prioritetom Unaprjeđenje

⁵⁶ Ibidem

⁵⁷ Ibidem

komunalne i ostale infrastrukture definirane su mjere Učinkovito zbrinjavanje otpada, Razvoj sustava i povećanje energetske učinkovitosti, Poticanje korištenja obnovljivih izvora energije, Izgradnja i poboljšanje cestovne infrastrukture, Poboljšanje informacijsko-komunikacijske strukture, Razvoj sustava vodoopskrbe i odvodnje te Očuvanje i zaštita okoliša. Prioritetom Razvoj ljudskih resursa i društvene infrastrukture obuhvaćene su mjere Podrška programima obrazovanja i cjeloživotnog učenja, Unaprjeđenje institucionalnih i izvaninstitucionalnih oblika skrbi te socijalne uključenosti, Unaprjeđenje zdravstvene infrastrukture i usluga, Razvoj društvene infrastrukture, Usklađenost ponude i potražnje na tržištu rada, Povećanje kvalitete postojećih i uređenje javnih općinskih prostora te Upravljanje i planiranje prostornim planovima općine. Među ostalim pokazateljima su i ulaganja u obnovu i modernizaciju zdravstvenih objekata i vozila, broj dječjih i sportskih igrališta te nabavljene opreme za civilnu zaštitu, unaprjeđenje postojećih obrazovnih programa u skladu s potrebama na tržištu rada i promocija strukovnog obrazovanja.⁵⁸

Održivi razvoj se prvo počeo primjenjivati u gospodarstvu zatim i u svim oblicima poslovanja. Poslije nekog vremena se taj fenomen proširio i na turizam jer je sama masovnost turizma bila jedan od glavnih razloga nastanka održivog razvoja. Zbog toga je takav oblik dobio ime održivi razvoj turizma. Prema tim načelima posluje i zdravstveni turizam koji je jedan od najstarijih specifičnih oblika turizma gdje se posluje po načelima održivog razvoja. Na taj način posluje i Lječilište Topusko. Savjesno i kontrolirano koriste prirodne činitelje, unaprjeđuju već postojeću infrastrukturu i grade novu, a pritom ne narušavaju prirodu.⁵⁹

⁵⁸ Ibidem

⁵⁹ Ivandić, N.; Kunst, I.; Telišman-Košta, N.: Pretpostavke održivosti zdravstvenog turizma u Republici Hrvatskoj – Načela razvoja i ključni činitelji uspjeha, Institut za turizam, Zagreb, 2015.g.

5. OPĆA OBILJEŽJA OPĆINE TOPUSKO

Područje Općine Topusko odavno je naseljeno zahvaljujući povoljnim uvjetima za život gdje bi posebno istaknuli termalne izvore te izvore pitke vode. Termalna voda u Topuskom izrazito povoljno utječe na regeneraciju cijelog organizma i u tijelu jača niz obrambenih čimbenika podižući kvalitetu i opće stanje korisnika. Primjenjuju se posebno razrađene metode liječenja za sve dobne skupine, sve vrste ozljeda i bolesti lokomotornog sustava.

5.1. Geografski položaj i prometna povezanost Općine Topusko

Općina Topusko nalazi se na samoj granici između Korduna i Banovine, u slikovitom predjelu srednjeg toka rijeke Gline, brežuljkastom kraju između Petrove gore na zapadu i nešto udaljenije Zrinske gore na jugoistoku. Cestovnim prometnicama naselje je povezano s većim obližnjim mjestima: Glina (13 km), Petrinja (35 km), Sisak (47 km), Karlovac (55 km), Zagreb (preko Lasinje i Pisarovine 65 km). Od Općine Topusko nisu daleko ni Plitvička jezera (80 km). Slika 5. prikazuje geografski položaj Općine Topusko.

Slika 5. Geografski položaj Općine Topusko

Izvor: Karta Hrvatske, preuzeto sa <http://www.google.hr> (20.12.2018.)

Možemo zaključiti da je geografski položaj Općine Topusko vrlo dobar zbog blizine svih značajnijih emitivnih područja (Karlovac, Sisak, Rijeka, Zagreb, Bihać) ali prometna povezanost je izuzetno loša.

5.2. Stanovništvo u Općini Topusko

Stanovništvo je značajan čimbenik društvenog i gospodarskog razvitka, kao i korištenja konkretnog prostora. Na obilježja i razvitak stanovništva djeluju biološki, socijalni, gospodarski, kulturno-obrazovni i zdravstveni, psihološki, ali i politički i drugi čimbenici. Poduzimanjem adekvatnih mjera u okviru ekonomske i demografske politike, uspostavljanjem održivog turističkog razvoja turističke destinacije moguće je zaustaviti negativna demografska kretanja na nekom lokalitetu, pa tako i u promatranoj Općini Topusko, značajnoj turističkoj destinaciji Sisačko - moslavačke županije. U nastavku tablica 3 prikazuju demografska kretanja promatrane Općine Topusko, odnosno samog mjesta Topuskog.

Tablica 3. Popis broja stanovnika u Općini Topusko

Godina:	Broj stanovnika Općine Topusko	Broj stanovnika u Topuskom
1991.	6 824	1 587
2001.	3 219	798
2011.	2 985	945

Izvor Vlastita izrada prema podacima iz Turističke zajednice Općine Topusko, preuzeto sa <http://www.turizam.topusko.com> (23.04.2019.)

Broj stanovnika od popisa do popisa se smanjuje. Na području Općine Topusko više od 500 stanovnika ima samo općinski centar Topusko. Općinski centar Topusko prema popisu stanovništva (2001.) broji 798 stanovnika, a najveće naselje jesu Gređani sa 445 stanovnika. Općina Topusko je prema zadnjem popisu stanovništva iz 2011. godine na površini od 198,30 km² imala 2.985 stanovnika, što predstavlja 1,73% od ukupnog broja stanovnika Sisačko-moslavačke županije, odnosno 0,07% od ukupnog broja stanovnika Hrvatske. Najviše stanovnika ima uži centar Topuskog, 945 stanovnika.⁶⁰

⁶⁰ Strateški razvojni program Općine Topusko od 2015. do 2020.g., Topusko, 2017., pdf., str. 92., preuzeto sa <http://www.topusko.hr> (17.01.2019.)

5.3. Prirodni resursi

Općina Topusko je poznata po svojim pitkim izvorima vode i geotermalnim izvorima. Postoje tri glavna izvora geotermalne vode i nekoliko manjih, a najnovija istraživanja pokazala su da nove mogućnosti otvaranja novih izvora još postoje. Na tom prostoru otkrivena su geotermalna ležišta u širokom rasponu temperatura i količina. Geotermalni izvori izbijaju na površinu zemlje iz dubine od otprilike 1500 metara. Ta vrela su ljeti i zimi jednako izdašna i topla. Neovisna su od vremenskih promjena. Temperatura vode kreće se između 56° C – 72° C, a izdašnost preko 200 litara u sekundi. U jednoj litri vode nalaze se sljedeći sastojci u mg.: natrija 20,361; kalija 11,061; litija 0,025; kalcija 83,602; magnezija 19,392; stroncija 0,062; mangana 0,046; željeza 1,189; aluminijske 0,582; silicijeve kiseline 52,976; ugljičnog dioksida 42,926; sumporovodika 0,341; klorida 22,718; fluorida 0,358; bromida 0,138; jodida 0,019; sulfata 108,640; hidrokarbonata 259,990.

Vrela – izvori pitke vode u Općini Topusko

Osim dobro poznatih izvora geotermalne vode, Topusko je poznato po brojnim izvorima hladne i pitke vode. U neposrednoj blizini ondašnjeg ljekovitog kupališta uređena su tri vrela: Benkovo, Jelačićevo i Mollinaryjevo. *Benkovo vrelo* nosi ime po zapovjedniku I. banske pukovnije u Glini, Antunu barunu Benku. Cesta završava kod vrela koje je kasnije u čast Antunu barunu Benku prozvano Benkovim vrelom. *Jelačićevo vrelo*, tradicija govori da je vrelo dobilo ime po zapovjedniku I. Banske pukovnije Josipu Jelačiću, kasnije hrvatskom banu i vojskovođi. *Mollinaryjevo vrelo* dobilo je ime po zapovjedniku Vojne krajine podmaršalu i barunu Antunu Mollinaryju, smješteno je zapadno od Opatovine, uz potok Kalanjevac. Na željeznim vratima vrela stoji natpis Mollinary 1877. to je također i najstariji izvor pitke vode u Europi.⁶¹

Nikolino brdo

Usred Topuskog uzdiže se šuma, prevoj Nikolino brdo obraslo crnogoricom i bjelogoricom. Park šuma Nikolino brdo nalazi se na 184 metara nadmorske visine i 50 m više od samog mjesta Topusko. Brdo je nastalo tijekom ledenog doba, a na istom su pronađeni fosili okamenjenog drveta. Smatra se da je na Nikolinom brdu postojao utvrđeni grad s crkvicom Sv. Nikole i da je u njemu često boravio ugarsko-hrvatski kralj Andrija II.

U tijeku je provođenje projekta uređenja Nikolinog brda.⁶²

⁶¹ Top-Terme Topusko, preuzeto sa <http://www.topterme.hr> (15.01.2019.)

⁶² Ibidem

Slika 6. Nikolino brdo

Izvor: Top-Terme Topusko, preuzeto sa <http://www.topterme.hr> (20.12.2018.)

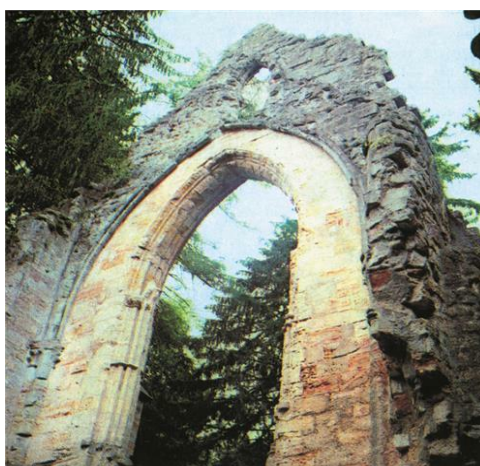
5.4. Kulturno-povijesna baština u Općini Topusko

Kulturna baština predstavlja važnu ekonomsku sastavnicu, a ujedno je i važan pokazatelj kulturnog identiteta na lokalnoj i regionalnoj razini. Među kulturnim dobrima nalaze se portal cistercitske Opatije iz 13. stoljeća, parkovi Opatovina, Engleski park, Lapidarij sa zbirakama radova u kamenu iz rimskog doba, sunčani sat, Kamena spomenica, povijesni lokalitet Turska kosa, kada grofice Sofije.

Opatija Blažene Djevice Marije

Od 13.-15. stoljeća u povijesti Topuskog dominira Opatija Blažene Djevice Marije koja je bila nosilac ne samo duhovnog nego gospodarskog, političkog i kulturnog života na cijelom području. Punih šest stoljeća održavala je kontinuitet postojanja imena i naselja. Smatra se da je to prva gotška građevina istočno od Francuske, a sigurno je prva u Hrvatskoj.

Slika 7. Portal Opatije iz 13. stoljeća

Izvor: Top-Terme Topusko, preuzeto sa <http://www.topterme.hr> (20.12.2018.)

Danas je ostatak portala zaštićen spomenik kulture. Portal se nalazi na samom ulazu u park Opatovina.

Park Opatovina

Park Opatovina u Topuskom više je puta u okviru akcije Zeleni cvijet proglašen najljepšim parkom u Sisačko-moslavačkoj županiji te mu je 2006. godine dodijeljeno priznanje drugog najuređenijeg parka u kontinentalnoj Hrvatskoj. Cijelim prostorom dominiraju ostaci gotičkog portala crkve Blažene Djevice Marije, jedino što je do danas preostalo od samostana i crkve. Park Opatovina obiluje rijetkim stablima, posebnim vrstama tulipanovca i četinara, a u njegovoj dubokoj hladovini, po brižljivo njegovanim stazama, već stotinama godina posjetitelji ljekovitog kupališta u Topuskom uživaju u šetnjama i odmoru.⁶³

Engleski park

Prije gotovo 200 godina članovi Austrijskog botaničkog društva uz suglasnost cara Franje Josipa uredili su park u Topuskom po uzoru na engleske parkove koji su u to doba bili vrlo popularni u Europi. U njemu danas stoje dva stabla Ginkga bilobe, pravog botaničkog rariteta koje je preživjelo ledeno doba i za koje je Charles Darwin rekao da predstavlja jedini živi biljni fosil na svijetu. Usred parka još i danas stoji muzički paviljon poznat kao Očićeve sjenica.⁶⁴

Lapidarij u Top-Termama

Mnogi muzeji imaju Lapidarij, poseban prostor u kojemu su izložene zbirke radova u kamenu kao što su skulpture ili arheološki spomenici. Upravo takva jedna zbirka, a riječ je o rimskim arheološkim iskopinama iz 3. i 2. stoljeća nalazi se u hodniku na ulazu u Top-Terme.

Slika 8. Nadgrobni spomenik bračnog para

Izvor: Top-Terme Topusko, preuzeto sa <http://www.topterme.hr> (20.12.2018)

U Lapidariju posebno dominira položen nadgrobni spomenik pronađen prije desetak godina nedaleko hotela. Sudeći po reljefu, spomenik je podignut bračnom paru višeg staleža, a uklesani

⁶³ Top-Terme Topusko, preuzeto sa <http://www.topterme.hr> (15.01.2019.)

⁶⁴ Ibidem

delfini sa strane njihovih bista simbol su mirnog zagrobnog života. Odmah uz ovaj nadgrobni spomenik izložena je velika kamena posuda s poklopcem, pronađena na području starog ljekovitog kupališta Spiegelbada. U posebnoj staklenoj vitrini, u neposrednoj blizini ovih eksponata, nalazi se čitav niz kamenih arheoloških spomenika. Dominira žrtvenik rimskog vojnika, kamena urna za pepeo pokojnika, kapitel monumentalnog rimskog stupa, opeka sa žigom stiliziranog sidra i inicijalima proizvođača, te razni drugi ulomci iz perioda nekoliko stotina godina prije naše ere.⁶⁵

Kamena spomenica

To je spomenik u Topuskom na kojem je uklesano ime Josipa Jelačića. Ona je nijemi svjedok topuske povijesti - s imenima, inicijalima, datumima i drugim risarijama uklesanim u stijenu. Svaki zapis je jedna životna priča, jedna poruka, zajedno su dragocjeni dokument jednog vremena. Njezinu priču čitamo rekonstrukcijom poznatih povijesnih podataka i uklesanih datuma.

Slika 9. Inicijali bana Josipa Jelačića-Kamena spomenica

Izvor: Top-Terme Topusko, preuzeto sa <http://www.topterme.hr> (20.12.2018.)

Kamena spomenica je stara više od 200 godina, znameniti gosti započeli urezivati svoje inicijale i poruke, ostavljajući tako pisani trag o posjetu ondašnjem mondenom kupalištu. Mekana stijena, pogodna za obradu, krije stotine imena i inicijala urezanih pažljivo, filigranskom preciznošću, a tek nekolicina autora danas je poznata.

Turska kosa

Topusko na arheološkoj karti svijeta zauzima vrlo visoko mjesto, a kad se u ozbiljnim europskim povijesno-znanstvenim krugovima raspravlja o periodu od prije 5 - 6 tisuća godina, nezaobilazna je rasprava o lokalitetu Turska kosa kraj Topuskog. Posljednje, senzacionalno

⁶⁵ Top-Terme Topusko, preuzeto sa <http://www.topterme.hr> (15.01.2019.)

otkriće koje je odjeknulo u cijelom svijetu, dogodilo se 2009. godine kada je pronađen grob s ljudskim ostacima. Znanstvenici pretpostavljaju da je riječ o poglavarici ili princezi iz starijeg željeznog doba.⁶⁶

Slika 10. Dva roga ispletena od metalnih ukrasa i okićena jantarnim i staklenim perlama – Rani neolitik, 5. i 6. stoljeće

Izvor: Top-Terme Topusko, preuzeto sa <http://www.topterme.hr> (20.12.2018.)

Arheološkom institutu Rimsko - Germanskog središnjeg muzeja u Maintzu gdje je potvrđeno da je u bogatom grobu sahranjena žena. Njeno oglavlje jedinstveno je u svijetu jer ima dva roga ispletena od metalnih ukrasa i okićena jantarnim i staklenim perlama.

Sunčani sat

Povijesni izvori na ovome području govore o postojanju neuglednog kamenog stupa sa sunčanim satom, koji je prije više od 150 godina Topušćanima pokazivao koliko je sati. Pogledom na njega, uvijek znali koliko je sati. Kamena sunčana ura prestala je "kucati" kada su oko nje prije pedesetak godina narasla stabla i tako bacila sjenu, pa je od tada zapuštena, napuštena i potpuno zaboravljena.

Sofijina kada

Ostaci kade za kupanje u kojoj se kupala supruga bana Jelačića za vrijeme boravka u tzv. Bansknoj palači. Nalazi se u sklopu Bistrih izvora između Nikolinog brda i Babić brijega. 1818. Sofijinu kadu je izgradio Felbinger povodom dolaska grofice Sofije Jelačić u Topusko. Sofija je bolovala od reumatoidnog artritisa. Kažu da je iz kočije izašla u nosilima da bi 40 dana kasnije otvorila časnički bal u Topuskom.

⁶⁶ Top-Terme Topusko, preuzeto sa <http://www.topterme.hr> (15.01.2019.)

6. ZDRAVSTVENI TURIZAM OPĆINE TOPUSKO

Prema trenutnim pokazateljima zdravstveni turizam najrazvijeniji je u kontinentalnom dijelu Hrvatske gdje prevladavaju toplice i lječilišta s dugogodišnjom tradicijom. U ovom poglavlju dat će se pregled razvoja zdravstvenog turizma u Općini Topusko. Toplice i lječilišta možemo nazvati temeljem zdravstvenog turizma.

6.1. Zdravstveni turizam i turistička kretanja u Općini Topusko

Općina Topusko posjeduje brojne faktore koji su ključni u odabiru destinacije zdravstvenog turizma. Pogodne klime, dobar geografski položaj, visoka koncentracija stručnih medicinskih kadrova, kvalitetna ponuda ugostiteljskih sadržaja i tržišno prihvatljive cijene čine Općinu Topusko zanimljivom destinacijom zdravstvenog turizma. Najveću važnost u području turizma za Općinu Topusko uz postojeće geotermalne izvore imaju Lječilište Topusko i tvrtka kćer Top-Terme d.o.o.

Slika 11. Lječilište Topusko i Top-Terme d.o.o.

Izvor: Top-Terme Topusko, preuzeto sa <http://www.topterme.hr> (04.12.2018.)

Termomineralna voda, kao najvažniji prirodni resurs, geografski položaj i klima te uređeni kompleks, kao i ljudski faktor, doprinijeli su da danas Lječilište i Top Terme pružaju veoma širok spektar zdravstvenih i turističkih usluga. Termalna voda vulkanskog je podrijetla, na izvoru temperature 68 – 72 °C, a temperatura u bazenima kreće se od 27 - 34 °C.

Turisti koji ostvaruju svoje boravke u zdravstvenom turizmu na području Općine Topusko najčešće svoje boravke organiziraju na tri načina, a to su:

- **poliklinički oblik** – pružanje usluga u zdravstvenoj ustanovi, Lječilištu Topusko, smještaj u ugostiteljsko turističkom objektu, Top – Termama d.o.o.
- **stacionarni oblik** – direktno obavljanje usluga i organizacija smještaja u zdravstvenoj ustanovi Lječilište Topusko.
- **ambulantno** - pružanje usluga u zdravstvenoj ustanovi Lječilište Topusko, smještaj u privatnim smještajnim objektima ili u Top-Termama d.o.o.

Struktura gostiju prema plaćanju podijeljena je na goste (pacijente) u Lječilištu koji svoju uslugu obavljaju u potpunosti na teret Hrvatskog zavoda za zdravstveno osiguranje i onih koji to rade djelomično (smještaj plaćaju sami, a zdravstvene usluge (terapije) ostvaruju na teret Hrvatskog zavoda za zdravstveno osiguranje) te komercijalne goste koji svoju uslugu plaćaju u potpunosti sami (smještaj i terapije). S obzirom na aktualnu situaciju u gospodarstvu i nemogućnost države da u potpunosti financira boravak svojih osiguranika, odnosno broj kreveta u Lječilištu Topusko koji se financira od strane Hrvatskog zavoda za zdravstveno osiguranje je limitiran i kreće se oko 70, i Lječilište Topusko i Top- Terme d.o.o. razvijaju svoju ponudu koja je usmjerena na slobodno tržište kako bi se popunili postojeći kapaciteti. Ključno je da svoju ponudu prilagođavaju novim trendovima i postaju zdravstveno turistički centri sa širokim spektrom usluga i mogućnošću kvalitetnog provođenja slobodnog vremena.

6.1.1. Zdravstvena ustanova - Lječilište Topusko

Lječilište Topusko je važan, prepoznatljiv, jedinstven i nezaobilazan element i dio turističko-zdravstvenog, ali i javno-zdravstvenog sustava ne samo Sisačko-moslavačke županije već i Republike Hrvatske, što postiže koristeći svoje temeljne vrijednosti (termalna voda, bogata tradicija i iskustvo u pružanju zdravstvenih i lječilišnih usluga: kvalitetni medicinski kadrovi, prostori i suvremena oprema). Lječilište Topusko je suvremeni centar za fizikalnu medicinu i rehabilitaciju koji prati najmodernije trendove u pružanju usluga fizikalne medicine i rehabilitacije koristeći istovremeno tradicionalnu prihvaćenu balneoterapiju termalnom vodom, ali i suvremenu kvalitetnu medicinsku opremu u novouređenim prostorima. Iskusni i kvalitetni liječnici fizijatari i internist i visoko educirani fizioterapeutske timovi osiguravaju cjelovitu fizikalnu terapiju u prevenciji i liječenju bolesti lokomotornog sustava. Lječilište Topusko obavlja zdravstvene djelatnosti i to: preventivnu zdravstvenu zaštitu i specijalističko-konzilijarnu i bolničku rehabilitaciju, preventivne i prethodne preglede, funkcionalnu

dijagnostiku i terapiju, pružanje medikamentozne terapije, rehabilitaciju i balneofizikalnu terapiju.

Lječilište Topusko raspolaže sa 151 posteljom i godišnje pruža zdravstvene usluge za oko 8000 pacijenata potpisivanjem Ugovora s Hrvatskim zavodom za zdravstveno osiguranje. Lječilište Topusko godišnje zbrine 2500 pacijenata stacionarno i ostvari 40 000 noćenja kroz stacionarnu rehabilitaciju, prosječni boravak pacijenata iznosi 17 dana. Kroz specijalističko-konzilijarnu zdravstvenu zaštitu ostvaruje se 346 000 usluga u tzv. ambulantom liječenju.⁶⁷ Zdravstveni dio Lječilišta Topusko obuhvaća:

- Odjel za liječenje, fizikalnu medicinu i rehabilitaciju reumatskih i degenerativnih bolesti sustava za kretanje,
- Odjel za liječenje, fizikalnu medicinu i rehabilitaciju postoperativnih stanja sustava za kretanje,
- Odjel za liječenje, fizikalnu medicinu i rehabilitaciju bolnih sindroma kralježnice,
- Odjel fizikalne terapije,
- Odjel laboratorijske i druge dijagnostike,
- Odjel za djecu s motoričkim poremećajima, ambulantu za rehabilitaciju djece i internističku ambulantu

Slika 12. Zdravstveni dio Lječilišta Topusko

Izvor: Lječilište Topusko, preuzeto sa <http://www.ljecilistetopusko.hr> (05.12.2018.)

⁶⁷ Lječilište Topusko, preuzeto sa <http://www.ordinacija.vecernji.hr/zdravlje/ohr-savjetnik/ljeciliste-topusko-termalna-voda-doprinosi-lijecenju-i-rehabilitaciji> (04.12.2018.)

Uz dugu i uspješnu tradiciju u zdravstvenom turizmu, znanstvena ispitivanja pokazala su da termalna voda u Topuskom uspješno pozitivno utječe na brojne reumatske i neurološke bolesti (reumatoidni artritis kao i druge vrste artritisa, mišićne i neurološke slabosti, moždani udari, osteoporoza, stanje prije i poslije operacija, ginekološke bolesti, sterilitet, posljedice prijeloma kostiju i dr.). Termalna voda u Topuskom izrazito povoljno utječe na regeneraciju cijelog organizma i u tijelu mobilizira niz obrambenih čimbenika podižući kvalitetu i opće stanje korisnika. Primjenjuju se posebno razrađene metode liječenja za sve dobne skupine, sve vrste ozljeda i bolesti lokomotornog sustava. Lječilište Topusko zapošljava oko 80 djelatnika, što visoko obrazovnog medicinskog i nemedicinskog osoblja.

6.1.2. Trgovačko društvo Top-Terme d.o.o.

Trgovačko društvo Top - Terme d.o.o. osnovane su 1.5.2003. kao tvrtka kćer Lječilišta Topuskog. U sklopu tvrtke nalazi se hotel Toplica s 289 ležaja u 68 jednokrevetnih i 78 dvokrevetnih soba. U sklopu hotela su dva restorana - pansionski i a la carte restoran, rekreacijski centar sa zatvoreno-otvorenim bazenom, saunama, sportskom dvoranom, teretanom, prostorom za terapiju i wellness, stolnim tenisom, biciklima, četverostaznom automatskom kuglanom, poslovnice dviju banaka, suvenirnice, dva aperitiv bara i vanjska terasa. U neposrednoj blizini hotela nalazi se kompleks vanjskih bazena - 5 bazena različite veličine, dubine i temperature, igralište za odbojku na pijesku, tri teniska terena, bočalište, mini golf, otvoreni restoran. Svi bazeni (i zatvoreni i otvoreni) punjeni su termalnom vodom.⁶⁸

Slika 13. Hotel Toplica – Top Terme d.o.o.

Izvor:Top Terme d.o.o., preuzeto sa <http://www.topterme.hr> (05.12.2018.)

⁶⁸ Top Terme d.o.o., preuzeto sa <http://www.topterme.hr> (04.12.2018.)

6.1.3. Turistička zajednica Općine Topusko

U Topuskom djeluje i Turistička zajednica Općine Topusko koja u suradnji s Općinom Topusko, Lječilištem Topusko i Top-Termama d.o.o, raznim prigodnim događajima i manifestacijama obogaćuje turističku ponudu Općine Topusko. Očuvanost prostora i očuvana kulturno-povijesna baština koja se još uvijek otkriva nude velike razvojne mogućnosti Općine Topusko. Turističkom valorizacijom kulturno-povijesne baštine uvelike se kvalitetno upotpunjuje zdravstveno-turistički proizvod Općine Topusko.

Manifestacije u Općini Topusko

U današnje vrijeme manifestacije su u središtu kulture više nego ikada prije. U ponudi turističkih destinacija sve je više manifestacija čije je osmišljavanje i provedba uvjetovano strateškim razlozima, prije svega, ekonomskim. No uloga manifestacija u turističkoj ponudi destinacije značajna je i zbog njihovih turističkih, društvenih i kulturnih funkcija, kao i uloge u lokalnom i regionalnom razvoju. Turističke funkcije manifestacija očituju se kroz proširenje turističkog tržišta destinacije, produženje boravka turista u destinaciji, izgradnja imidža destinacije, omogućavanje bolje promocije destinacije te kao elementa atrakcije i animacije u destinaciji. Manifestacijama se ujedno valorizira lokalna kultura, tradicija i običaji, osigurava se zabava i rekreacija sudionika, društvena kohezija, kulturni i društveni napredak. Dakle, izvjesno je da je uloga manifestacija izuzetno velika zbog širokog spektra utjecaja na destinaciju i njenu održivost, odnosno konkurentnost. Turistička zajednica Općine Topusko, kao posebnost ističe velik broj manifestacija koje se održavaju tijekom čitave godine. U nastavku je prikazan kalendar događanja svih manifestacija Općine Topusko kroz kalendarsku godinu. Osim *zdravstvenog turizma*, Općina Topusko ima u ponudi i mnoštvo manifestacija, što je prikazano u tablici u nastavku.

Tablica 4. Kalendar manifestacija u Općini Topusko, 2018. godine

Manifestacija	Datum	Nositelj
18. Dani meda „Zlatna pčela“	17.02.2018.	Zajednica udruga pčelara Sisačko-moslovačke županije
Maskenbal u Top-Termama	10.02.2018.	Top-Terme d.o.o
Noć muzeja 2018-Muzejska ruta Banovinom	13.02.2018.	Turistička zajednica Općine Topusko
1.Sajam zdravlja Topusko	19.04.2018	Top-Terme d.o.o
Polumaraton Topusko	18.08.2018.	Turistička zajednica Općine Topusko Top-Terme d.o.o
Kraljica jezera	07. - 08.07.2018.	Top-Terme d.o.o
Malonogomentna ljetna liga „Topusko“	09. – 11.08.2018.	Nogometni klub Topusko
Dani kruha	12.10.2018.	Top-Terme d.o.o Turistička zajednica Općine Topusko
Natječaj za dizajn i izradu turističke uniforme Sisačko-moslovačke županije	09.11.2018.	Turistička zajednica Općine Topusko Turistička zajednica Sisačko-moslovačke županije
Advent u Topuskom	28.11. – 26.12.2018.	Turistička zajednica Općine Topusko Top-Terme d.o.o Osnovna i srednja škole

Izvor: Vlastita izrada prema podacima iz Turističke zajednice Općine Topusko, preuzeto sa <http://www.turizam.topusko.com> (23.04.2019.)

6.2. Turistička kretanja u Općini Topusko

Zahvaljujući iznimno vrijednim i kvalitetnim prirodnim i kulturnim resursima skoro dva stoljeća se s kraćim prekidima vrlo uspješno razvija zdravstveni turizam na području Općine Topusko. Svoj turistički razvoj u punom smislu riječi Topusko doživljava 80-tih godina prošlog stoljeća. U vihoru Domovinskog rata Općina Topusko pretrpjela je brojna oštećenja gubitak turističkih smještajnih i zdravstveno lječilišnih kapaciteta, također je stradala i kulturno-povijesna baština. Po oslobođenju teritorija odmah se pristupilo obnovi preostalih smještajnih i zdravstveno turističkih kapaciteta. U nastavku se daje prikaz smještajnih kapaciteta Općine Topusko, prikazanih u tablici 5.

Tablica 5. Turistički smještajni kapaciteti u Općini Topusko od 2016. do 2018. godine

SUBJEKT/GODINA		2016.	2017.	2018.
GRAĐANI U DOMAĆINSTVU	SUBJEKTI	16	19	22
	KREVETI	50	63	74
TRGOVAČKA DRUŠTVA	SUBJEKTI	1	2	3
	KREVETI	220	231	289
LJEČILIŠTE TOPUSKO	KREVETI	151	151	151
JEDNOSTAVNA TRGOVAČKA DRUŠTVA	SUBJEKTI	-	-	1
	KREVETI	-	-	2
OBRTI	SUBJEKTI	2	-	-
	KREVETI	21	-	-
UKUPNO	SUBJEKTI	19	21	26
	KREVETI	291	294	416

Izvor: Ured državne uprave u Sisačko-moslavačkoj županiji, Služba za gospodarstvo, stanje 13.1.2013. (05.04.2019.)

Trenutno Općina Topusko ima registrirano ukupno 416 kreveta, što nije ni blizu brojkama od prije Domovinskog rata kada se taj broj kretao otprilike oko 1000 kreveta. Kao što je vidljivo u tablici 5. iz godine u godinu dolazi do povećanja broja smještajnih kapaciteta. Tako je u 2018. godini zabilježen rast smještajnih kapaciteta od 25 %. Top-Terme raspolažu s najviše kreveta i nositelj su turističkih dolazaka i ostvarenih noćenja, dok se u Lječilištu Topusko uglavnom ostvaruju noćenja povezana sa unapređenjem i očuvanjem zdravlja i to se ne broji u turistička noćenja. Da bi se dogodio značajniji porast kvalitetnih smještajnih kapaciteta potrebna su i značajnija investicijska ulaganja.

Koliku ulogu i značaj ima Općina Topusko u turističkom smislu na području Sisačko – Moslavačke županije govori i podatak da preko 50% svih noćenja u Sisačko - Moslavačkoj županiji ostvari se u Općini Topusko, što je prikazano i u slijedećim tablicama.

U tablici 6. prikazan je broj ostvarenih dolazaka i noćenja u Sisačko – moslavačkoj županiji u razdoblju od 2016. do 2018. godine.

Tablica 6. Ostvareni broj turističkih dolazaka i noćenja u Sisačko – moslavačkoj županiji od 2016. do 2018. godine

Godina	Broj dolazaka	Broj noćenja
2016.	29.600	84.300
2017.	37.081	94.033
2018.	40.105	120.427

Izvor: Vlastita izrada prema podacima iz Turističke zajednice Općine Topusko, preuzeto sa <http://www.turizam.topusko.com> (5.04.2019.)

Iz prikaza u tablici 6. evidentan je iz godine u godinu porast broja dolazaka i noćenja u Sisačko-moslavačkoj županiji. U 2018. godini bilježi se rast kako dolazaka tako i noćenja, broj dolazaka u odnosu na 2016. godinu narastao je za 10 505 odnosno 35%, a broj noćenja za 36 127, odnosno 43%.

Tablica 7. i 8. prikazat će odnos ostvarenih dolazaka i noćenja u Sisačko – moslavačkoj županiji i Općini Topusko odnosno Top- Terme Topusko kako bi se ukazalo na ulogu i značaj zdravstvenog turizma Općine Topusko za Sisačko – moslavačku županiju.

Tablica 7. Turistički dolasci usporedba Sisačko – moslavačka županija, Općina Topusko i Top-Terme Topusko

Destinacija	2016.	2017.	2018.	Indeks 2018/16
Sisačko - moslavačka županija	29 600	37 081	40 105	135
Općina Topusko	14 825	17 894	16 087	109
Top-Terme d.o.o.	14 581	17 672	15 384	106

Izvor: Vlastita izrada prema podacima iz Turističke zajednice Općine Topusko, preuzeto sa <http://www.turizam.topusko.com> (5.04.2019.)

Sisačko-moslavačka županija ostvaruje kontinuirani rast dolazaka turista. U 2018. godini Sisačko-moslavačka županija ostvarila je 40 105 dolazaka turista što je 35% više u odnosu na 2016. godinu od čega je Općina Topusko ostvarila 16 087 dolazaka, odnosno 40% ukupnih dolazaka, a Top-Terme 35% ukupnih dolazaka.

U nastavku se daje pregled ostvarenih turističkih noćenja Sisačko – moslavačkoj županiji i Općini Topusko odnosno Top- Termama Topusko.

Tablica 8. Turistička noćenja usporedba Sisačko – moslavačka županija, Općina Topusko i Top-Terme Topusko

Destinacija	2016.	2017.	2018.	Indeks 2018/16
Sisačko- moslavačka županija	84 300	94 033	120 427	143
Općina Topusko	48 565	52 871	69 799	144
Top-Terme d.o.o.	45 956	51 350	65 006	141

Izvor: Vlastita izrada prema podacima iz Turističke zajednice Općine Topusko, preuzeto sa <http://www.turizam.topusko.com> (5.04.2019.)

U tablici 8. prikazana su turistička noćenja ostvarena na području Sisačko-moslavačke županije te usporedba s ostvarenim noćenjima u Općini Topusko odnosno Top-Termama d.o.o. U 2018. godini Sisačko – moslavačka županija ostvarila je 120 427 noćenja što je u odnosu na 2016. godinu više za 43%, Općina Topusko u 2018. godini ostvarila je 69 799 noćenja što je 44% više negu u 2016. godini dok su Top-Terme ostvarile u 2018. godini 65 006 noćenja što predstavlja porast od 41 % u odnosu na 2016. godinu. Isto tako značajno je istaknuti udio noćenja koji je ostvaren na području Općine Topusko i on iznosi 58% kao i u samim Top-Termama gdje je udio ostvarenih noćenja u odnosu na Sisačko – moslavačku županiju čak 54%. Iz perspektive Općine Topusko 98% noćenja ostvari se u Top- Termama Topusko. Ovdje još treba dodati 2 500 dolazaka koje na području Općine Topusko ostvare pacijenti odnosno 40 000 noćenja.

U kvalitetno vođenom i održavanom sustavu, osoba upućena u lječilište, toplice ili specijalnu bolnicu ostvaruje duži boravak radi ostvarivanja lječilišnog ili preventivnog tretmana u cijelosti.

Tablica 9. Prosječan broj dana boravka turista

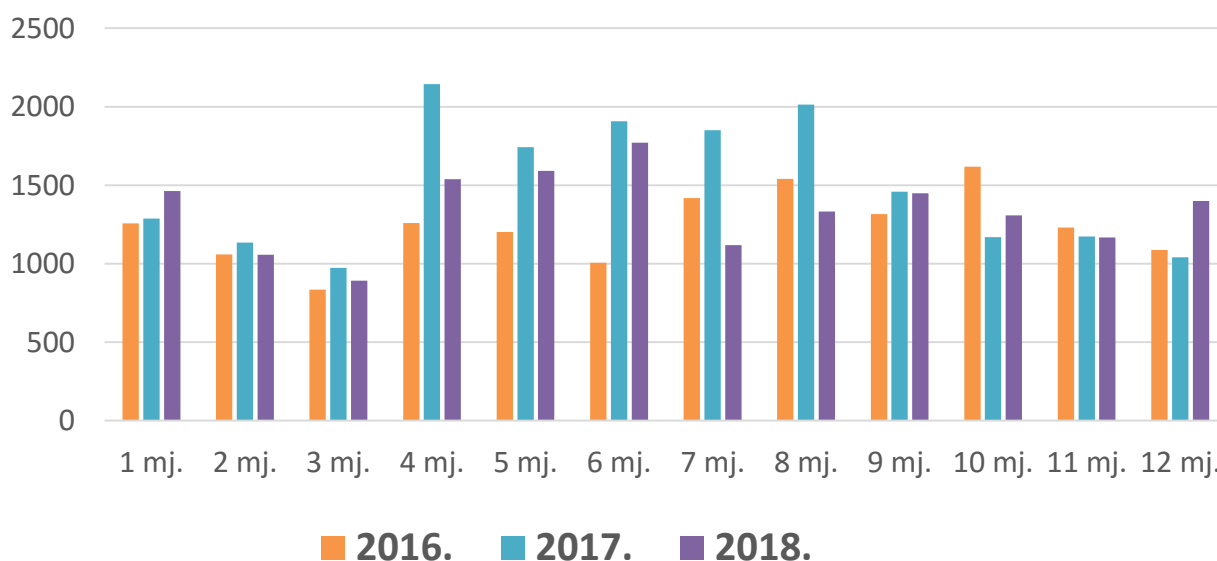
Destinacija	2016.	2017.	2018.
Sisačko –moslavačka županija	2,8	2,5	3,00
Općina Topusko	3,3	3,0	4,3
Top-Terme d.o.o	3,2	3,0	4,2

Izvor: Vlastita izrada prema podacima iz Turističke zajednice Općine Topusko, preuzeto sa <http://www.turizam.topusko.com> (5.04.2019.)

U tablici 9. prikazan je prosječan broj dana boravka turista Sisačko-moslavačke županije, Općine Topusko i Top Termi d.o.o. Iz priloženog od 2016. do 2018. godine prosječan broj dana boravka turista u županiji jesu 3 dana. Iz priloženih podataka u tablici 9 evidentno je da turisti u prosjeku borave duže na području Općine Topusko, odnosno Top-Termi i da se taj broj dana povećava. Prosječan broj dana boravka pacijenata u Lječilištu Topusko jeste 16 do 17 dana.

Stupanj iskorištenosti turističkih smještajnih kapaciteta u Općini Topusko za 2018. godinu iznosi 42 % (u izračun nisu uzeti smještajni kapaciteti Lječilišta Topusko koji se popunjavaju u najvećoj mjeri preko Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo). Ono što je važno istaknuti kada imamo na umu održivi razvoj zdravstvenog turizma na kontinentu je veći stupanj iskorištenosti smještajnih kapaciteta i mogućnost djelovanja zdravstvenog turizma na smanjenje negativnog utjecaja sezonalnosti. U nastavku dajemo pregled turističkog prometa po mjesecima u Općini Topusko. Na grafikonu 1. može se vidjeti kretanja turističkih dolazaka u razdoblju od 2016. do 2018. godine.

Grafikon 1. Turistički dolasci u Općini Topusko od 2016. do 2018. godine

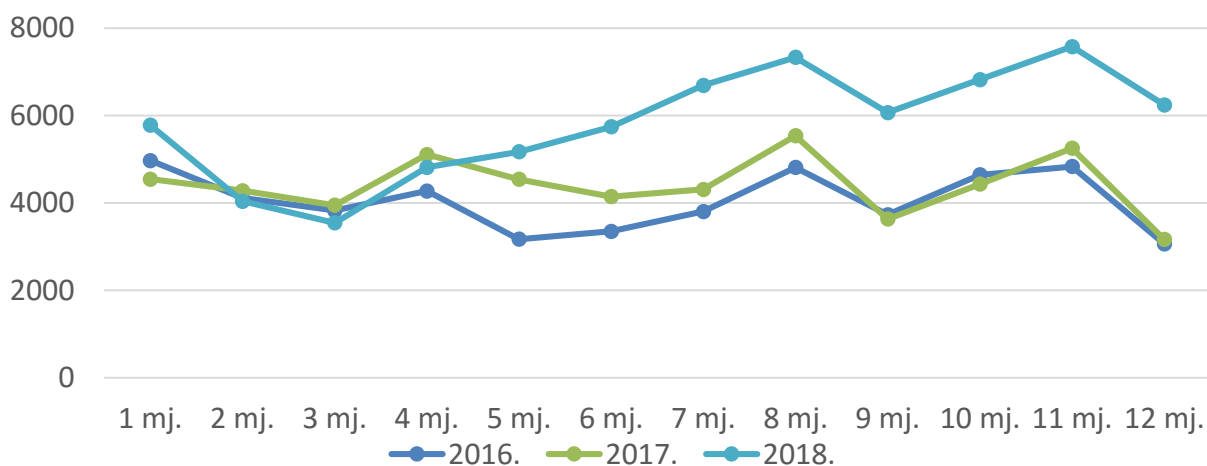

Izvor: Vlastita izrada prema podacima iz Turističke zajednice Općine Topusko, preuzeto sa <http://www.turizam.topusko.com> (23.04.2019.)

Prema podacima iz grafikona možemo vidjeti ujednačeni turistički promet kroz godinu po mjesecima.

Na grafikonu 2. prikazana su noćenja u razdoblju od 2016. do 2018. godine.

Grafikon 2. Ostvarena noćenja od 2016. do 2018. godine u Općini Topusko

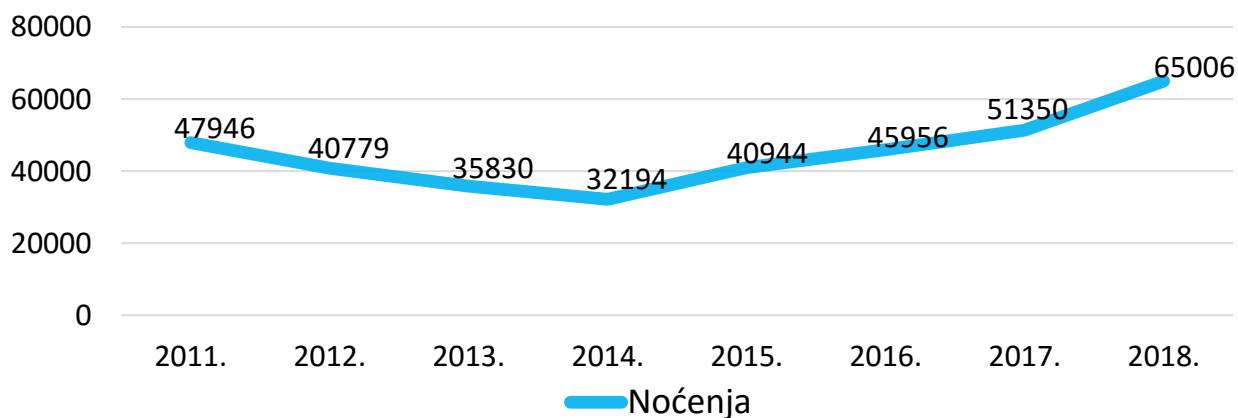
Izvor: Vlastita izrada prema podacima iz Turističke zajednice Općine Topusko, preuzeto sa <http://www.turizam.topusko.com> (23.04.2019.)

Prema podacima iz grafikona možemo vidjeti ujednačeni turistički promet kroz godinu po mjesecima.

S obzirom da želimo istaknuti utjecaj Top-Termi na ostvareni turistički promet kako u Općini Topusko tako i u Sisačko – moslavačkoj županiji u nastavku dajemo pregled ostvarenih noćenja od 2011. godine do 2018. godine, grafikon 3.

Na sljedećim grafikonu prikazan je ukupni broj ostvarenih noćenja u razdoblju od 2011. do 2018. godine u Top-Termama.

Grafikon 3. Ostvarena noćenja u Top-Termama od 2011. do 2018. godine

Izvor: Vlastita izrada prema podacima iz Turističke zajednice Općine Topusko, preuzeto sa <http://www.turizam.topusko.com> (23.04.2019.)

Iz grafikona je evidentan pad broja noćenja od 2011. godine do 2014. godine, zatim slijedi rast. No bez obzira da li broj ostvarenih noćenja raste ili pada on i dalje ima izuzetno velik udio u ukupno ostvarenim noćenjima Sisačko – moslavačke županije. Također, u nastavku se daje pregled strukture gostiju prema zemlji porijekla za 2018. godinu. U tablici 10. može se vidjeti koliko je gostiju i iz kojih država u 2018. godini posjetilo Općinu Topusko.

Tablica 10. Struktura gostiju prema zemlji porijekla 2018. godine za Općinu Topusko

Država:	Broj noćenja	Broj dolazaka
Hrvatska	59 255	11 346
Slovenija	2 886	1 047
Bosna i Hercegovina	2 326	954
Njemačka	1 171	211
Kina	579	579

Izvor: Vlastita izrada prema podacima iz Turističke zajednice Općine Topusko, preuzeto sa <http://www.turizam.topusko.com> (5.04.2019.)

Prema podacima iz tablice može se zaključiti da je u 2018. godini najviše bilo domaćih gostiju koji su većim djelom ostvarili noćenje u Općini Topusko. Drugo mjesto zauzima Slovenija zatim Bosna i Hercegovina, Njemačka i Kina.

7. ZAKLJUČAK

Zdravstveni turizam jedan je od specifičnih oblika turizma koji predstavlja sve aktivnosti vezane uz zdravlje čovjeka. Održavanje i unaprjeđenje zdravlja putem oporavaka i odmora uz primjenu prirodnih ljekovitih činitelja, posebnih medicinskih postupaka i liječničkog nadzora, otvara mogućnost da se na turističko tržište postavi odgovarajući turistički proizvod. Prirodni ljekoviti činitelji čine osnovu zdravstvenoga turizma jer je zbog njihovog korištenja potrebno putovati izvan mjesta boravka, to jest, u zdravstveno-turističku destinaciju. U medicini, prema vrsti korištenih prirodnih ljekovitih činitelja (klimatskih, morskih i topličkih) razlikujemo tri načina liječenja: klimatoterapiju, balneoterapiju i talasoterapiju.

Posebno treba istaknuti da se razvoj zdravstvenog turizma temelji na održivom razvoju, koji se zasniva na tri načela održivog razvoja (ekonomski, ekološki i sociokulturni). Kroz strategije razvoja potiče se razvoj zdravstvenog turizma u Hrvatskoj, u Sisačko-moslavačkoj županiji pa tako i u Općini Topusko.

Zdravstveni turizam na području Sisačko-moslavačke županije, to jest Općine Topusko jedan je od najznačajnijih oblika turizma čiji su potencijali vidljivi kroz veliko bogatstvo termalnih voda, ljekovitog blata, tradiciju zdravstvenog i lječilišnog turizma, povoljne klimatske uvjete, netaknutu prirodu, čist zrak, autohtonu kuhinju, gostoljubivost lokalnog stanovništva, kvalitetan medicinski i nemedicinski kadar te se na tim potencijalima i gradi razvoj zdravstvenog turizma. Općina Topusko ima registrirano ukupno 416 kreveta, u prethodnoj godini ostvarila je 16 087 turističkih dolazaka i 69 799 turističkih noćenja što predstavlja više od 50% turizma u Sisačko-moslavačkoj županiji. Glavni nositelji turističkog razvoja u Općini Topusko predstavljaju Lječilište Topusko i Top Terme d.o.o.

Što se tiče održivog turističkog razvoja zdravstvenog turizma u Općini Topusko možemo zaključiti da Općina Topusko nedovoljno koristi prirodne i društvene resurse za razvoj turizma. Vidljivo je kako razvoj zdravstvenog turizma ima značajnu ulogu u uspostavi cjelogodišnjeg turizma, što podrazumijeva stabilna radna mjesta kroz čitavu godinu. Nažalost zbog nedovoljnog razvoja zdravstvenog turizma u Općini Topusko prisutna je depopulacija. Za uspostavu održivog turističkog razvoja Općine Topusko nužna je zajednička suradnja javne lokalne samouprave poslovnih subjekata županije kao i nadležnih ministarstava za razvoj zdravstvenog turizma.

POPIS LITERATURE

Stručne knjige

1. Bartoluci, M.: Upravljanjem razvojem turizma i poduzetništva, Školska knjiga, 2013.
2. Dujmović, M.: Kultura turizma, Sveučilište Jurja Dobrile, Pula, 2014.
3. Hrvatski turizam, Institut za Turizam, Zagreb, 2006.
4. Herceg, N.: Okoliš i održivi razvoj, Synopsis d.o.o., Zagreb, 2013.
5. Vukonić, B.: Povijest hrvatskog turizma, PROMETEJ, Zagreb, 2005.

Znanstveni radovi

1. Bartoluci M., Birkić D.: Upravljanje kvalitetom ljudskih resursa u zdravstvenom turizmu, Acta Turistica Nova, 2011.
2. Birkić, D.: Održivi turistički razvoj priobalne destinacije, doktorski rad, Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu, Opatija, 2016.
3. Gračanin, M.: Wellness u zdravstvenom turizmu Hrvatske, stručni rad, Ekonomski fakultet Zagreb, Zagreb, 2010.
4. Gregorić, M.; Musliu, T.: Lječilišni aspekt zdravstvenog turizma u Republici Hrvatskoj, stručni rad, Međimursko veleučilište u Čakovcu, Čakovec, 2015.
5. Ivandić, N.; Kunst, I.; Telišman-Košta, N.: Pretpostavke održivosti zdravstvenog turizma u Republici Hrvatskoj – Načela razvoja i ključni činitelji uspjeha, Institut za turizam, Zagreb, 2015.
6. Ivanišević, G.: Zdravstveni i lječilišni turizam u Hrvatskoj, Hrvatska - zdravstveni i lječilišni turizam, Hrvatski liječnički zbor, Zagreb, 2015.
7. Klarić, Z.: Određivanje prihvatnog potencijala u Sredozemlju i njegov utjecaj na poimanje održivog razvitka turizma, Zbornik radova međunarodnog znanstvenog skupa „Prema održivom razvitku turizma u Hrvatskoj“, Institut za turizam, Zagreb 1994.

8. Kušen, E.: Wellness i zdravstveni turizam na primjeru Varaždinskih toplica; Zdravstveni i lječilišni turizam – metode i programi; Knjiga izlaganja na znanstvenom skupu, Veli Lošinj, 2005.
9. Mrđa, A.: Suvremeni trendovi zdravstvenog turizma - programski i prostorno-funkcionalni parametri // *Zdravstveno-lječilišne destinacije u Hrvatskoj* / Ivanišević, Goran (ur.) Zagreb, Akademija medicinskih znanosti Hrvatske, Zagreb, 2011.

Priručnik

1. Akcijski plan razvoja zdravstvenog turizma, Ministarstvo turizma RH, Zagreb, 2014., dostupno na https://mint.gov.hr/UserDocsImages//arhiva//150608_AP_%20Zdravstveni%20turizam.pdf (17.01.2019.)
2. Nacionalna strategija razvoja zdravstva od 2012.-2020.g. , Ministarstvo zdravlja, Zagreb, 2012., dostupno na <https://zdravlje.gov.hr> (12.01.2019.)
3. Strategija razvoja turizma Sisačko-moslavačke županije za razdoblje od 2014. do 2020. godine, Sisak, 2014., dostupno na https://simora.hr/userfiles/file/Razv_strategije/turizam/STRATEGIJA_TURIZMA.pdf (1.02.2019.)
4. Strateški razvojni program Općine Topusko od 2015. do 2020.g., Topusko, 2017., dostupno na <http://www.topusko.hr/dokumenti/pdf/Strateski-razvojni-program-Opcline-Topusko-2015-2020.pdf> (17.01.2019.)
5. Metodološki okvir ispitivanja konkurentnosti zdravstveno-turističke ponude, turističke destinacije Kvarner, slijedom odrednice strateških dokumenata RH, Republika Hrvatska, 2013., dostupno na https://mint.gov.hr/UserDocsImages//arhiva//130205_Strategija-turizma-do2020.pdf (15.01.2019.)
6. Vlada Republike Hrvatske, Strategija razvoja turizma Republike Hrvatske do 2020. godine, Republika Hrvatska, 2013., dostupno na <https://mint.gov.hr/strategija-razvoja-turizma-11411/11411> (15.01.2019.)

Internetske stranice

1. Održivi razvoj, <http://www.odraz.hr> (27.11.2018.)
2. Društveno odgovorno poslovanje u Hrvatskoj, <http://www.dop.hr> (27.11.2018.)
3. Lječilište Topusko, <http://ljecilistetopusko.hr> (04.12.2018.)
4. Narodni zdravstveni list, <http://www.zzjzpgz.hr> (01.02.2019.)
5. Termomineralne vode, <http://www.glas-koncila.hr/termomineralne-vode> (04.12.2018.)
6. Top Terme d.o.o., <http://www.top.termo.hr> (15.01.2019.)
7. Turistička zajednica Općine Topusko, <http://www.turizam-topusko.com> (23.04.2019.)
8. Wellness turizam, <http://wellness.hr> (01.02.2019.)

POPIS ILUSTRACIJA

POPIS SLIKA

Slika 1. Sastavnice održivog razvoja.....	7
Slika 2. Sustav zdravstvenog turizma u RH.....	11
Slika 3. Geotermalni potencijali Republike Hrvatske.....	19
Slika 4. SWOT analiza zdravstvenog turizma u Republici Hrvatskoj.....	22
Slika 5. Geografski položaj Općine Topusko.....	33
Slika 6. Nikolino brdo.....	36
Slika 7. Portal Opatije iz 13.st.....	36
Slika 8. Nadgrobni spomenik bračnog para.....	37
Slika 9. Inicijali bana Josipa Jelačića – Kamena spomenica.....	38
Slika 10. Dva roga ispletena od metalnih ukrasa i okićena jantarnim i staklenim perlama – Rani neolitik, 5. i 6. stoljeće.....	39
Slika 11. Lječilište Topusko i Top-Terme d.o.o.....	40
Slika 12. Zdravstveni dio Lječilišta Topusko.....	42
Slika 13. Hotel Toplica – Top Terme d.o.o.....	43

POPIS GRAFIKONA

Grafikon 1. Turistički dolasci od 2016. do 2018.godine.....	49
Grafikon 2. Ostvarena noćenja od 2016. do 2018. godine u Općini Topusko.....	50
Grafikon 3. Ostvarena noćenja u Top-Termama od 2011. do 2018. godine.....	50

POPIS TABLICA

Tablica 1. Prirodni ljekoviti činitelji zdravstvenog turizma.....	13
Tablica 2. Lječilišna mjesta u Republici Hrvatskoj.....	20
Tablica 3. Popis broja stanovnika u Općini Topusko.....	34
Tablica 4. Kalendar manifestacija u Općini Topusko, 2018. godine.....	45
Tablica 5. Turistički smještajni kapaciteti u Općini Topusko od 2016.do 2018.....	46
Tablica 6. Ostvareni broj turističkih dolazaka i noćenja u Sisačko-moslovačkoj županiji.....	47
Tablica 7. Turistički dolasci usporedba Sisačko-moslovačke županije, Općine Topusko i Top Termi Topusko.....	47
Tablica 8. Turistička noćenja usporedba Sisačko-moslovačke županije, Općine Topusko i Top Termi Topusko.....	48
Tablica 9. Prosječan broj dana boravka turista.....	48
Tablica 10. Struktura gostiju prema zemlji porijekla 2018. godine za Općinu Topusko.....	51